ARAYIŞ

27 HAZİRAN 1981 • SAYI 19 • HAFTALIK DERGİ • 30 TL

YASALAR VE DEMOKRASİ

İŞÇİ HAKLARI GÜNDEMDE

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

ARAYIŞ'TAN OKURLARA

Değerli okurlarımız, son günlerde gönderdiğiniz mektuplar o denli çoğaldı ki, hangisini yayanlayacağımız konusunda bir türlü karar veremez hale geldik. O nedenle, bazı okurlarımızın görüşlerini yayanlayamadık. Bu okurlarımızdan özür diliyoruz. Kimini de sıraya koyup, yayınlamaya başladık.

ARAYIŞ'a ve çalışanlarına gösterdiğiniz ilgiden ötürü sizlere teşekkür ediyoruz.

Mutluluk ve esenlik dileklerimizle, saygılar sunuyoruz.

EKSİK BİR HABERİN TEPKİSİ

Arayış'ın Yazı İşleri Müdürü,

4 Haziran tarihli Cumhuriyet'te açıklamanızı biraz garip karşıladım. Derginize güç veren Derginizi tanıtan bir insanı adeta aranızda bir anlaşmazlık neticesi ayrılıyormuş gibi takdim etmeniz hoş değildi. O haberden anladığımız şudur:

Eğer böyle ise, biz de Başyazarınızın peşinden sizden ayrılmayı seçeriz. Yok eğer böyle bir durum yoksa, o haberi tashih edin.

Sonuç olarak, bu konuda çok acele bir açıklamanızı bekliyorum. İnanınız ki, içimiz kan ağladı o haberi okuyunca. Sevgilerimizi ve saygılarımızı sürdürmek isteriz.

Metin YURDABAK
ADANA

ARAYIŞ'IN NOTU:

Sayın Yurdabak, içtenliğinize inanıyoruz. Bu yanlış anlama sonucu sizin gibi bizi telefonla arayan, mektup yazan okurlarımızın sayısı bir hayli kabarık. Cumhuriyet Gazetesi sözünü ettiğiniz günkü sayısında Yazı İşleri Müdürümüz Duru'ya atfen verdiği haberi eksik yayınlamış ve Sayın Ecevit'in Milli Güvenlik Konseyi nin 52 numaralı bildirisi ile ARAYIŞ'tan ayrılmak zorunda kaldığını yazmamıştır. Bu konuda ARAYIŞ'ın 13 Haziran tarihli 17'nci sayısında YAZI İŞLERİNDEN bölümünde bir açıklama da yapmıştık. Saygılarımızla...

BIR BAKANA MEKTUP

22 Mayıs 1981 günü 20.30 TV Haber bülteninde Sanayi ve Teknoloji Bakanı Sayın Şahap Kocatopçu son zamlara ilişkin şu açıklamayı yapıyordu:

"Taktir edersiniz ki, son zamlar zorunluydu. Hem bu son zamla üreticiye olan borucumuzu ödeyeceğiz, hem de gümrük duvarlarımızdan kaçak olarak yurt dışına ticaret amacıyla kaçırılan şekerin yurt içinde kalmasını sağlayacağız. Ayrıca son zamlar büyük oranda sayılmamalıdır. Çünkü, kimi Avrupa ülkelerinde şeker, bizim ülkemizden daha pahalıdır. Örneğin, Almanya'da 140 TL., Fransa da 140 TL., İngiltere'de 180 TL..."

Sayın Bakanımız bir greçeği unutuyor. Aslında unutmuyor. Ama biliyorki geniş halk kitleleri bunu düşünemeyecek. Evet Almanya'da şeker 140 liradır. Hattâ belki 200 lira bile olabilir. Ama Almanya'da yaşayan işçi ya da memur bir emekçi kaç mark kazanmaktadır? Ayrıca da günlük kazancıyla kaç kilo şeker alabilmektedir?

Sayın Bakana sorduğumuz bu sorunun yanıtını kolaylaştırabilmek için biz de kendisine yardımcı olalım. Ülkemizden Almanya'ya çalışmak üzere giden ve en düşük ücretle çalışan işçilerimiz bile bugün Almanya'da 1500 2000 mark ücret alıyorlar. Bu rakamı günlük kazanca oranlarsak, oradaki bir işçi günde 20—30 kilo şeker alabilir. Ama Türkiye'deki bir işçimiz ayda net 7500 lira asgari ücret alır, bu ücret, günlük kazancına oranladığında 3 kilo bile şeker alamamaktadır.

Sayın Bakanımız örnekleme yaparken, bunları da açıklamalıydı.

Tülay ÖZBİLEN
DİYARBAKIR

İZMİR'DEN S. GÜVEN: "Başyazarınızın ayrılmasına karşın, Derginizi her Cumartesi alıp okuyoruz, okuyacak ve okutacağız."

ANTALYA'DAN MAHMUT ADALI: "Arayış'ın yayın yaşamını sürdürdüğü mutlaka duyurulmalı ve ismi duyulmuş yazarların sürekli yazması sağlanmalı."

GİRESUN'DAN HAYRETTİN EVCİ: Anneler günü hergündür. Armağan almayı da bırak. Var onun yanına, O'na verilecek en büyük armağan sen değil misin? Sonra kondur elma yanakları tatlı bir öpücük ananın. Olsun bitsin, Ana mutluluğunun en büyüğüdür bu...

CİLT KAPAĞI YAYINLANSIN

Arayış gerçekten içeriği bakımından yıllardır Türk Milletinin özlemini duyduğu bir arayışı yansıtıyor.

Dergi bir cilt sayısını tamamladığında bir cilt kapağı hazırlanarak satışa çıkarılırsa dergiyi gelecek kuşaktaki evlatları için biriktirenler açısından çok yararlı olacak.

Hasari KARTAL
Nizip-GAZİANTEP

ARAYIŞ'IN NOTU:

Sayın Kartal, Birinci cildimizin yayını 12'inci sayımızla tamamlandı. Ancak yayın kurulumuzda yapılan görüşmeler ışığında, şirket yetkili organlarınca cilt kapağı yapılması konusu kabul edilmediğinden bu yönde bir girişimde bulunmayı düşünmüyoruz.

Saygılarımızla,

ARAYIŞ'I DAHA ÇOK YAYMAK İÇİN

Her cumartesi bayiden bir değil iki adet Arayış alıyorum. Biri benim için oluyor, ötekini çevrediki arkadaşlar, tanıdıklar okuyor. Bir dergi en az on kişi tarafından okunuyor.

Öteki dergiyi de okuduktan sonra işyerine götürüyorum. Oradakiler de okumuş oluyorlar. Böylelikle her hafta en az yirmi kişi Arayış'ı görüp okuyor Bu arada birçok arkadaşın Arayış okuyucusu olmasını sağladım.

Elimdeki iki dergiden birini ciltletmek üzere ayırıyor, ötekini de başka şehir ve kasabalardaki arkadaşlara içine kısa bir mektup koyarak postalıyorum.

D. İ. / BURDUR

KÖYLÜNÜN ELEKTRİĞİ

Köyümüze elektrik 1976 yılı sonlarında getirildi. Son günlerde kesintiler dayanılmaz bir hal aldı. Medeniyetin unsurlarından yararlanmanın sevinci içinde, ışıl ışıl otururken bir de bakıyorsunuz kesiliyor. Hemde öyle bir iki saatliğine değil bir iki günlüğüne kesilmecesine

Kesintiler genellikle yağmur yağdığında, rüzgar estiğinde oluyor. Acaba böyle havalarda şehirlerde de kesintiler oluyor mu? Yayın organlarından izlediğimize göre bu tür kesintilerden şehirlerde oturanlar bilgi sahibi oluyorlar. Arızalar ya da trafo bakımları duyuruluyor o kent insanlarına. Böz köylüler yurdun üvey evlatları mıyız? Acaba her yağmur ve rüzgarda arıza mı oluyor? Türkiye de yapılan köy şebekelerinin direkleri ayçiçeği saplarından, telleri pamuk ipliğinden izalatörleri duvar tuğlasından mı yapılıyor da bu tür en ufak kötü hava şartlarından etkileniyor ve köylerimizin elektrikleri kesiliyor.

Hasan ÖZTÜRK
Osmanköy AFYON

MEMUR SORUNLARI

Arayış'ın 16'ncı sayısında İşçi sorunları diye bir köşe vardı. Güzel işçi sorunlarını ele alıyorsunuz. Hemen hemen bütün sayılarınızda işçi sorunlarını ele alan yazılarınız var.

Oysa ülkemizde en zor geçinen işçi kesimi gibi geliyorsa da, onlardan çok daha zor şartlarda geçinenler de var. Memurlar... Neden biraz da memur sorunlarına değinmiyorsunuz? Biz kamu görevlileri ve aileleri bu tür bir yazıyı her sayınızda arıyor ve her seferinde hayal kırıklığına uğruyoruz.

Kâmil YILDIZ
İSTANBUL

ARAYIŞ'IN NOTU:

Sayın Yıldız, önerinizi yazı kurulumuza ilettik. En kısa sürede, o soruna da değineceğiz. Saygılar.

ELEŞTİRİ

Dergimizi alıyoruz ama konular uzun ve anlaması zor. Halkın düzeyine inmek gerekir. Ayrıca bir kitap listesi ve fiyat sayfası açmanızı diliyoruz.

E.Reşit GÜNGÖR
Buca-İZMİR

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına İMTİYAZ SAHİBİ
MEHMET ERDÜL

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no: 94
Gaziosmanpaşa
Posta Kutusu: 75
Küçükesat ANKARA

TELEFON:
28 44 74 - 26 00 56

PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi
DİZGİ: ENLEM 80 — 18 60 71
BASILDIĞI YER:
Daily News Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş.

Sayı: 19
27 Haziran 1981
FİATI 30.- TL

DERGİNİN İÇİNDEN

İşçi sorunları gündemde

Türkiye'nin ulusal petrol sorunu

SANAT: Işıtman'ın sergisi

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ:

Yıllık 1.500 TL. Altı Aylık 750 Tl. Üç aylık 375 TL

YURT DIŞI:

Almanya, 104 DM. Avusturya 770 Avusturya Şilini-danimarka 350 Danimarka Kronu.Finlandiya 275 Fin Markkası-Fransa 245 Fransız Frankı-Hollanda 120 Hollanda Florini-İngiltere 25 Sterlin İsveç 250 İsveç Kronu-İsviçre 100 İsviçre Frankı-Irak 30 Irak Dinarı-Norveç 310 Norveç Kronu- S. Arabistan 194 Riyal, Yugoslavya 2354 Yugoslavya Dinarı, ABD ve Avusturalya 70 ABD Doları.

NOT: Yukarıda belirtilen ülkeler dışında kalan Avrupa ve İslam ülkeleri için yıllık abone ücreti 60 ABD Doları karşılığıdır.

● Abone bedelinin PTT ile; ya da, "Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara" Şubesi'ndeki "1200 numaralı hesaba" yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, "PK-75 Küçükesat-Ankara" Adresine gönderilmesi rica olunur.

ABONE İSTEK KUPONU

ARAYIŞ'a ÜÇ AYLIK ( ) ALTI AYLIK ( ) BİR YILLIK ( )
ABONE OLMAK İSTİYORUM.

Yıllık 1500 TL. Altı Aylık 750 TL. Üç Aylık 375 TL

Aşağıdaki adresime dergi gönderiniz

Adı Soyadı: ....

Adresi : ....

....

ARAYIŞ DERGİSİ Posta Kutusu 75 Küçükesat - ANK

Dergiyi kesmek istemeyen okurlarımız, abone istek kuponunun benzerini doldurarak gönderebilirler.

YAZI İŞLERİ'nden

ARAYIŞ'IN MUTFAĞI

SAYIN Okurlarımız, bugün zaman zaman eleştirdiğiniz, zaman zaman da beğeni ile karşıladığınız ARAYIŞ'ın mutfağını, yani hazırlanma ve sizlere ulaşma evrelerini anlatmağa çalışacağız.

ARAYIŞ hazırlanmadan önce, herbiri kendi alanında yetkin uzmanlardan oluşan "YAZI KURULU" toplanıp, güncel konuları belirler ve dergiye girebilecek konuları ana hatları ile saptar. Aynı toplantıda, bir sonraki sayı için de görüşler, konular belirlenmeye çalışılır. Toplantı sonunda da, bir önceki haftanın ARAYIŞ'ı üzerinde eleştiriler yapılır.

Bazı konular da, uzun tartışmalar gerektirir. Örneğin, yazılması düşünülen bir yazının ARAYIŞ'ın izlediği politikaya uygun olup olmadığı, ya da, bir konuda yazı yazılıp yazılmaması konuları toplantının süresini belirler.

Yazı Kurulu toplantısından sonra, uzmanlar kendi konularındaki yazıları Yazı İşlerine getirmeye başlar. Yazı İşlerinde bu yazılar okunur. Yazı İşleri Müdürü, bazı yazılarda hukuksal açıdan sakınca olup olmadığı konusunda kararsızlığa düştüğünde, Hukuk Danışmanlarına başvurarak, yazıları bir kez de onlara okutür. Değişiklik gerekiyorsa yazarın da katılması halinde bu değişiklik yapılır...

Yazı İşlerine gelen yazılar, genellikle cuma günleri dizgiye gönderilmeye başlanır. Bu işlem salı günleri öğle saatlerine kadar sürer.

Dizgiden pazartesi sabahı gelmeye başlayan yazılar, sayfa düzenlemesi için Teknik Servis'te toplanır. Dizgiden gelen yazıların sayfa düzenine sokulmasına "mutfak" diliyle "pikaj" denir. Pikaj işlemi, genellikle pazartesi günleri saat 19.00'da başlar ve gece yarılarına değin sürer. Pikaj-Montaj servisinde yazılar dergideki sayfa düzenine göre yerleştirilirken, Yazı İşleri görevlileri yazıların düzeltme işlemlerine başlar. Düzeltme işlemlerini son zamanlarda, Yazı Kurulu üyeleri kendileri yapmaktalar. Gerekli düzeltiler yapılır, yazılar yeniden dizgiye gönderilir.

Kapak düzenlemesi de gerçekleştikten sonra, sayfaların filminin alınması için pikajlar kameraya gönderilir. Film çekim işlemi yaklaşık dört saat sürer.

Ve salı akşamları film montajı yapılır. Teknik Servis sorumlusu, özellikle renklerin oturması konusunda özenle çalışır. Çünkü, montaj hatayı bağışlamaz. Saatler süratle akıp geçer bu işlem yapılırken.

Gazete ve dergilerde Teknik Servis'e, o serviste çalışanların, teknik sekreterlerin ve yazı işleri müdürlerinin dışında kimse giremez. Bu konuda da ARAYIŞ değişik bir anlayış içindedir. Arayış çalışanları, bu "garip" ve "anlaşılmaz" işin nasıl yapıldığını izleyebilir, hatta Teknik Servis sorumlusuna sorular yöneltebilirler.

Bir ekip ürünü olan ARAYIŞ, üretiminin her aşamasında çalışanlarının dayanışma ve katkısı ile ortaya çıkar.

Montaj işlemi de salı geceleri geç saatlere kadar sürer. Ve, iş ARAYIŞ'ın basılmasına kalmıştır.

Sabahın erken saatlerinde, Yazı İşleri Müdürü, Koordinatör, Teknik Sekreter, Teknik Servis Sorumlusu ve İdare Müdürü montajları matbaaya götürürler.

Montajlar burada kalıplara alınır. Bu arada, matbaa çalışanlarının bir bölümü kağıt bobinlerini, bir bölümü kalıpları takarlar. Ve ARAYIŞ'ın dönme zamanı gelir. Basım ekibi, düğmelere dokunur, renk kollarını çeker, çeşitli ayarlar yaparlar. Matbaada bir koşuşturma başlar. Önceleri yavaş dönen merdaneler birden hızlanır. Artık dergimiz "temiz baskı"ya dönmüştür...

ARAYIŞ çalışanları dergiyi aldıklarında bir haftalık yorgunluklarını unuturlar. Dergi, çalışanların emeklerinin ürünüdür çünkü...

Fakat iş burada bitmez. Derginin baskı işlemi sürerken, temiz baskılardan bir kısmı ivedilikle dikiş ve kesimi yapılmak üzere ciltevine götürülür. Aynı gün dergi abonelere postalanır. Bu arada öteki dergiler de, tüm yurda dağıtımı yapılmak üzere, Adana, İzmir, İstanbul ve Ankara GAMEDA merkezlerine teslim edilir.

ARAYIŞ'ın Yazı Kurulu ile başlayan ve İdare Müdürlüğünün dergileri dağıtıma ulaştırması ile son bulan bir haftalık uğraş burada noktalanmıştır artık...

Ve aynı gün akşam, bir sonraki derginin çalışması için Yazı Kurulu toplantısı yapılacaktır. Yani, işe yeniden, sıfırdan başlanacaktır.

Sayın Okurlarımız, bugünkü yazımızı bir içdökme olarak kabul ediniz. Kesinlikle yakınmıyoruz bu yoğun çabadan. Amacımız, sizlere daha iyi bir ARAYIŞ sunmaktır.

Daha önce de değindiğimiz gibi, Başyazarımız Bülent Ecevit Milli Güvenlik Konseyi'nin 52 numaları kararı gereğince başyazı yazamıyor artık. O günden beri de başyazı yayınlanmadı dergimizde.

Bu haftadan başlayarak "Haftanın Yazısı" başlığı altında anonim bir yazıya yer vereceğiz. Bu yazılar ARAYIŞ imzası ile yayınlanacak.

Sayın Okurlarımız, bugünkü içdöküşümüzü hoş karşılayacağınıza inanarak, önümüzdeki haftalarda buluşabilmek umuduyla, mutluluklar ve esenlikler diliyoruz.

Saygılarımızla....

ÖZÜR

Sayın Okurlarımız,

TRT Genel Müdürlüğü, Başbakanlıktan gelen elektrik kısıntılarına ilişkin genelge hükümlerince, TV programlarını yeniden düzenlemeye çalıştığından bu hafta TV Programlarından Seçmeler'i veremiyoruz.

Dergimiz baskıya geçtiğinde henüz TV'nin yeni yayın saatleri ve programları belirlenmemişti.

Bu nedenlerle bizleri bağışlayacağınızı umuyoruz.

Saygılarımızla....

YASALAR VE DEMOKRASİ

İNSANOĞLUNUN toplumsal yaşama geçişi bir tür "toplum sözleşmesiyle" sağlanmıştır. İnsanların doğayla uyum içinde yaşamasına ve gereksinimlerini daha kolayca sağlamasına olanak verecek böyle bir yaşam, herşeyden önce, belli bir dayanışma gerektirir. Bu dayanışmanın sağlanması ise, ancak, insanların her hangi bir biçimde oluşmuş kural ve yasaları zorla kabul etmeleri ya da gönüllü benimsemeleri ile olasıdır.

Genel olarak söylemek gerekirse, böyle kural ya da yasalar, toplumsal yaşamı olanaklı kılar.

*
* *

Yasa kavramındaki ilk insanca gelişme, "orman kanunları" yanında insan yaşamını düzenlemeye yönelik başka bir yasa anlayışının varolabileceği düşüncesiyle başlamıştır.

Birlikte yaşamayı düzenleme biçimi olan yasa, herşeyden önce bir temele dayanmaktadır. Doğada bu temel kaba kuvvetten kaynaklanmaktadır. Türün ya da yaradılışın getirdiği güç, öteki canlılar üzerinde egemenlik kurmanın aracı olmuştur.

Görüldüğü gibi burada çevreyi ve ilişkileri 'kendi isteğine göre' düzenleme söz konusudur. Güçsüzler ise, bu koşullara bir 'yasa' olarak boyun eğmek zorundadır.

Toplumların geçirdiği aşamalarda, yaşamın bu ilkelerden hareketle düzenlendiği görülmüştür. Burada toplumu düzenleyen yasaların kaynağı bazan doğa üstü bir güç olmuş, bazan da salt baş eğdirici mekanizmalara baş vurulmuştur.

*
* *

Ancak, düşünce ve eylem alanındaki gelişmeler "yasa" kavramına başka bir içerik kazandırmıştır. Herşeyden önce yasama erki, doğa üstü bir güç adına bu erki, kullandığını öne süren kişi ya da zümrelerin elinden alınıp, geniş bir tabana oturtulmuştur. Zaten, demokrasi dediğimiz yönetim biçimi, insanların ancak, kendi istekleri ile benimseyebilecekleri yasalar talebetmeleriyle ortaya çıkmıştır.

İnsanın kendi özgür iradesiyle benimseyeceği yasalar da, ancak, kendi onayı ve katılımı ile yapılabilir. İşte bu yalın mantıktır ki, bugün karmaşık gibi görünen yasa yapma anlayış ve süreçlerini ortaya çıkarmıştır.

Demokrasi sürecinin gelişmesinde temel sorun yasayı kimlerin yapacağıdır. Asıl olan yasa yapma sürecine herkesin doğrudan katılmasıdır. Ancak, tüm üyelerine doğrudan katılma olanağı veren küçük toplumlar geride kaldığına göre, insanların onayını alma konusunda yeni yöntemlerin bulunması gerekmiştir. Şimdiye kadar bunu gerçekleştirmek için bulunabilmiş en geçerli kurum da çoğulcu demokratik sistem içindeki parlamento olmuştur.

*
* *

Yasa yapma yetkisinin halk adına parlamentoya verilmesi, iki temel kavramı, temsil ve katılma kavramlarını da beraberinde getirmiştir. Halkın temsil edildiği bir parlamentoda, halk adına bu yetkiyi kullanan insanların her aşamada halkın katılımı ile oluşturacakları yasalara uyacaktır toplum.

Bu son nokta, yasaların geçerliliği ve uygulanabilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü toplumsal yaşamın her hangi bir alanını ilgilendiren bir düzenleme için yalnızca 'yasa çıkarmak'da yeterli değildir. Çıkan yasaların halkın indinde meşruluk kazanması da, en az, yasanın çıkması kadar önemlidir. Demokratik meşruluğun temeli, gönüllü benimsemedir. Halkın, yaşam biçimini saptayan yasaları benimsemesi, yasaların oluşturulması sürecine en etkin bir biçimde katılması ile olanaklıdır. Yasalar açısından toplumsal vicdanda meşruluk kazanmanın yolu da budur.

'Gönüllü benimseme'nin bir başka ölçütü ise, yasaların toplumda yaygın değer ölçülerine, hak ve adalet ölçülerine uygun olmasıdır.

Zaten, yasaları bilmemenin mazeret sayılmaması, yasaların bu ölçü ve ölçütlere uygun olması varsayımına dayalıdır.

Yasallık ve meşruluğun aynı düzenleme üzerinde çakışması ise, yukarıda belirtilen temsil ve katılma mekanizmalarının iyi çalışması ile olasıdır.

Bu bir başka bakımdan da önemlidir, düzenin kurallarının, yalnızca başat güçlerce oluşturulmasını önlemenin yolu, bu demokratik yasa yapma sürecini oluşturmaktan geçer.

*
* *

Temsil ve katılma mekanizmalarının iyi çalıştırılması isteği yasa yapma tekniklerinde büyük arayışın ilk adımlarıdır. Parlamentoda uzun tartışma, yeniden gözden geçirme, düzeltme mekanizmalarının ortaya çıkmasına yol açan da bu istektir.

Yasalar bir anlamda yaşayan, yaşamlarını sürdürmeleri gereken düzenlemelerdir. Doğumları önerilmeleriyle başlar. Başka bir çok anayasada da olduğu gibi, gerek 1924 gerek 1961 Anayasalarında da, yasa önerme yetkisi, hükümete ve parlamento üyelerine verilmiştir. Çeşitli komisyonlarda incelenen öneriler, sonunda genel kurullara gelir. Bu ara süreçler, yasaların olgunlaşması amacını taşır.

Demokrasinin ileri olduğu bazı toplumlarda, geniş toplum kesimlerini ilgilendiren yasalar kamuoyunda veya ilgili kuruluşlarda ya da toplum kesimlerinde aylarca, bazen yıllarca tartışıldıktan, o zeminlerde irdelenip oluşturulduktan sonra parlamentoda ele alınır. Buna da bir zaman kaybı gözü ile bakılmaz.

Nedir yasanın olgunlaşması? Demokratik toplumlarda halkın ya da belli toplumsal katman ve zümrelerin isteklerini yasama sürecine yansıtmak üzere kurulmuş kurumlar vardır. Bunların başında siyasal partiler bulunur. Siyasal partilerin yanında meslek grupları, çeşitli görüş adacıkları, toplumsal gruplaşmaların istek ve görüşlerini savunmak üzere oluşan kuruluşlar da bu tür toplumsal yaşamın vazgeçilmez ögeleridir.

Demokratik bir yaşama biçiminde, toplumu düzenleyecek yasaların oluşturulmasında tüm bu ögelerin katkısını ve temsilini sağlayacak mekanizmalar, bu yasaların meşruluğu açısından son derece önemlidir. Bu nedenle yasaların olgunlaşma aşamasında toplumun tartışmasına açılması gerekmektedir. Geniş halk kesimlerini ilgilendiren yasaların, böyle bir tartışmadan ve yukarıda sözü edilen kuruluşların görüşleri alındıktan sonra parlamentoya sunulması ve parlamentoda sözü edilen süreçten geçmesi gerekmektedir. Çoğulcu bir demokratik toplumun gereği budur.

*

* *

Öte yandan demokratik toplum arayışında henüz sınırlara dayanılmış değildir. Arayış'ın 17 nci sayısında Şiir ve Demokrasi başlıklı yazıda belirtildiği gibi "Demokrasiyi sürekli kılmak onu geliştirmeyi bilmekle olanaklıdır." Bu yüzden parlamentodaki olgunlaştırma mekanizmalarını bu arayış içinde önemli aşamalar olarak da değerlendirebiliriz. Çünkü, ideal demokrasi dört yılda bir vekalet vermek demek değildir. Daha iyisi, parlamento çalışmalarının her aşamasında toplumun o andaki toplumsal ve siyasi dengesini meclislere yansıtabilme kanallarını açık tutan bir demokrasidir. Yasaların tasarılaşması sürecinde bunları topluma açabilmek, geleceğin demokrasiye olan umutlarının pekişmesi açısından da önem taşımaktadır.

*

* *

"Pratik" ve hızlı çözümleri en geçerli yol sayanlar için yasa yapma konusunda parlamentoların bazan bir labirenti andıran bu ara süreçleri, işi gereksiz yere uzatan engeller olarak görülebilir. Bu yüzden de başka koşullarda "kısa sürede çok sayıda yasa çıkarabilmiş olmak" bir başarı göstergesi olarak sergilenebilir. Ama unutulmamalıdır ki, yasa, ancak, uygulamadaki başarısı ile anlam kazanan bir varlıktır. Uygulamadaki başarının se, bu yasanın yeterince olgunlaşmasına ve kendisine yaşayabilirlik sağlayacak temsil ve katılma mekanizmalarının gerekli kurum ve aşamalarda tam olarak işletilmesine bağlıdır.

Bazı hukukçulara göre, 'yasalar doğdukları gün eskirler'. Bu görüşten hareketle ve gerekli koşulların yeterince özen gösterilmeden hızla çıkarılan yasalar için, 'bir yanlışlık varsa düzeltiriz'' savunması getirilebilir. Kuşkusuz, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar için böyle bir görüşü savunmak erdemdir. Ancak, toplumsal yaşamı, devlet ve demokrasi kavramlarını canlı tutabilmenin bir koşulunun da böylesine "düzeltilebilecek' durumların, istisnalar olarak kalmasına özen göstermek olduğu da unutulmamalıdır. Çünkü, demokrasi ancak kurumları ile varolabilen, yaşayabilen bir yönetim biçimidir. Yaşayabilmesi için de, insanların, onun işleyişine olan güvenlerinin sarsılmaması gerekir.

Sağlıklı bir demokratik yaşamda, toplumlar, yasama sürecinde ortaya çıkabilecek hataları en alt düzeye indirecek mekanizmaları aramışlar ve bulmuşlardır. Parlamentoların uzun koridorlarında oradan oraya giden yasa tasarılarının bazen sabırları taşıran durakları, biraz da yurttaşların bu kurumlara olan güvenlerini sarsabilecek hataları azaltma mekanizmaları olarak değerlendirilmelidir.

Öte yandan yasaların doğduğu gün eskimeye başlamasını önlemenin veya daha ağır eskimesini sağlayabilmenin başta gelen koşulu parlamentoda uzun süre tartışılıp oluşturulduktan ve toplumun değer ölçülerine hak ve adalet ölçülerine gereksinmelerine uygunluğu güvence altına alındıktan sonra yürürlüğe konulmalarıdır.

*

* *

İncelemeye çalıştığımız demokratik yasa yapma sürecinin Türkiye açısından da geçerliği yadsınamaz. Bu bakımdan Türkiye Büyük Millet Meclisinin geçmişte yasa çıkarma konusunda iyi bir sınav verememesinin nedeni, parlamenter demokraside, onun yasa çıkarma teknikleri ve yöntemlerinde aranmamalıdır.

Arayış'ın ikinci sayısındaki başyazıda da belirtildiği gibi, "Türk Toplumu çağdaşlaşma ve demokratikleşme yolunda geri dönülebilecek bir noktayı" çoktan aşmıştır. "O nedenle kazaya uğrayıp dağılan araç onarılacak ve ergeç yeniden yola koyulacaktır." Bu onarma süreci içinde yasama işlevini temsil ve katılma mekanizmalarını tam olarak işletmeyecek platformlara kaydırmaktan mümkün olduğunca kaçınmak yerinde olacaktır. ●

ARAYIŞ

Türkiye

- Avrupa Parlamentosu Liberal Grup Başkanı yardımcılarından Pintat, grubun Türkiye'deki izlenimlerini anlatırken, Sosyalist Grubun Fellermainer'i Avrupa Parlamentosu heyetiyle Türkiye'ye göndermemesinin Türk sosyal demokratlarında hayal kırıklığı yarattığını söylemiştir. PİNTAT, DEMİREL'İN AVRUPA PARLAMENTO HEYETİYLE GÖRÜŞME SAATİ OLARAK ECEVİT'İN VERDİĞİ GÜN VE SAATTE ISRAR ETMESİNİ DE ELEŞTİRMİŞTİR. Pintat, Türkiye'nin demokrasiye dönüş takvimi ve insan haklarına saygı konusunda Türk yönetiminin gösterdiği çabaların yakından izlenmesi gerektiğini, Türk ordusunun gereğinden fazla ülke yönetiminde kalmak niyetinde olmadığını sözlerine eklemiştir.
- TÜRK-İŞ 648 sayılı Siyasi Partiler yasasında yapılacak değişikliklerle ilgili önerileri kapsayan bir rapor hazırladı. Hazırlanan raporda TUTUKLU BULUNMAYAN VE PARTİSİ HAKKINDA DAVA AÇILMAYAN ESKİ PARLAMENTERLERDEN BİR GRUBUN KURUCU MECLİSTE YER ALMALARI ÖNERİLDİ. Raporda ayrıca siyasi örgütlenmeyle ilgili olarak görevden alınan il ve ilçe kurullarının en kısa sürede genel kurul yapılarak saptanması için emredici hükümler getirilmesi ve Kurucu Meclis adaylarının saptanmasında partilere kayıtlı tüm üyeler oylarına başvurulması öneriliyor.
- Devlet Personel Yasasında yapılacak bir değişiklikle MEMUR MAAŞ KATSAYILARI İKİ YILDA BİR VE ASGARİ ÜCRET GÖZÖNÜNDE BULUNDURULARAK ARTIRILACAK.Getirilmek istenen sistem benimsenirse, Bütçe Kanunu görüşülürken kurulacak "Memur Ücret Komisyonu" memur maaş katsayısını belirleyecek.
- Türk-İş Genel Başkanı Vekili Şevket YILMAZ TÜRKİYE'DE 3 MİLYONDAN FAZLA İŞSİZ BULUNDUĞUNU SÖYLEDİ. Yılmaz yaptığı açıklamada bu rakamın 1990 yılında 6,5 milyona ulaşacağını belirterek "İşsizlik en büyük sosyal yaradır. Bu nedenle ekonomik önlemler, sosyal önlemlerle desteklenmeli, istihdam hacmi genişletilmeli ve sosyal adalet sağlanmalıdır." dedi.
- Ankara Demiryolu İşçi Sendikaları Başkanı Niyazi DEVIR TCDD YÖNETİCİLERİNİN YÜZDE 70 BİRİKMİŞ ZAM FARKLARINI UYGULAMADIĞINI AÇIKLADI. Devir yaptığı açıklamada farkların ödenmemesinin ötesinde halen yürürlükte olan eski toplu iş sözleşmesi hükümlerinin de uygulanmadığını belirtti.
- Türk-İş'e bağlı LİKAT-İŞ VE ULAŞ-İŞ SENDİKALARI İLE DENİZCİLİK BANKASI ARASINDA YAPILARAK SÜRDÜRÜLEN TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ GÖRÜŞMELERİNDE ANLAŞMA SAĞLANAMADI. İki sendikaya bağlı 20 bin civarında işçiyi ilgilendiren sözleşme tasarısındaki çoğunluğunu ücretler ve sosyal hakların oluşturduğu 64 maddeye işveren itiraz etti.
- TOFAŞ OTOMOBİL FABRİKASININ OTOMOTİV SANAYİİNİN KRİZ İÇİNDE BULUNDUĞU GEREKÇESİYLE 360 İŞÇİYİ İŞTEN ÇIKARTMAK İÇİN YAPTIĞI BAŞVURU REDDEDİLDİ. TOFAŞ'ın başvurusu üzerine Bursa Valiliğince, Bölge Çalışma Müdürlüğünden görüş sorulduğu ve isteğin reddedilmesi konusunda görüş bildirildiği öğrenildi.
- Yüksek Hakem Kurulu tarafından SONUÇLANDIRILAN TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİNİN 30 GÜN SÜRE İLE İŞYERLERİNDE İLAN TAHTALARINA ASILARAK DUYURULMASI GEREKİYOR. Yapılan açıklamada işçilerin isterlerse en yakın Bölge Çalışma Müdürlüklerine başvurarak sözleşmeler hakkında bilgi alabilecekleri bildirildi.
- Rasyonel çalışma ve kapasite kullanımı olanaklarına kavuşana kadar TÜRKİYE SÜT ENDÜSTRİSİ KURUMUNUN SÜT FİYATLARINA LİTRE BAŞINA 5 LİRA PRİM VERMESİ KARARLAŞTIRILDI. Süt alım fiyatlarının düşürülmesi üzerine üreticinin içine düştüğü zor durum ARAYIŞ'ın 13'üncü sayısında işlenmiş, Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu'nun gereken önlemleri almak zorunluluğuna değinilmişti.
- 12 Eylül öncesinde sözleşme imzaladığı halde gelir vergisi değişikliği nedeniyle ücretlerindeki net artışları henüz alamayan İŞÇİLERİN ÖLÜM, İSTİFA, EMEKLİLİK ve İŞİN TASVİYESİ DURUMLARINDA KALANLARA ÜCRET ARTIŞLARINDAN DOĞAN NET FARKLARIN ÖDENMESİ KARARLAŞTIRILDI.
- Sosyal Sigortalar Yasasının üç maddesinin değiştirilmesine ilişkin işlemler tamamlandı. Yasada yapılacak değişiklik taslağı Bakanlar Kurulunca kabul edildiği takdirde SOSYAL SİGORTALAR KURUMU EMEKLİLERİNİN MAAŞLARI YÜKSELECEK.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanı ŞAHAP KOCATOPÇU KİT'LERİN BAZILARININ HİSSELERİNİN ÖZEL SEKTÖRE DEVREDİLECEĞİNİ AÇIKLADI.
- Uluslararası Para Fonu IMF heyeti uzmanları Ankara'da yaptıkları incelemeler sırasında KİT ÜRÜNLERİNE ZAM YAPILMASINI İSTEDİLER. Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı uzmanları ise 24 Ocak kararlarının uygulamaya konulmasından sonra 162 kalem KİT ürününe zam yapıldığını ve 450 milyar lira ek kaynak sağlandığını belirterek, daha sonra iki kez tekrarlanan zamların yenilenmesi ve KİT ÜRÜNLERİNE YENİ ZAMLAR YAPILMASI İLE KİT'LERİN SORUNLARINA ÇÖZÜM BULUNAMAYACAĞINI AÇIKLADILAR.
- MALİYE BAKANLIĞINCA MGK'NE SUNULAN BİR RAPORDA KAMU YATIRIM PROJELERİNİN KISITLANMASI İSTENDİ. Raporda 8029 kamu projesi için, gereksinim duyulan iç finansman ihtiyacının 3.3 trilyon lira, dış finansman gereksiniminin de 30 milyar dolar olduğu açıklandı.
- Devlet yatırımlarının Türkiye ekonomisinin hayati temel kaynağı olduğunu söyleyen SAKIP SABANCI "ENFLASYON FRENİNE SERT BASARSAK, ARABA TAKLA ATAR. ENFLASYONU BELLİ BİR ÖLÇÜDE DEVAM ETTİRMEK ZORUNDAYIZ" dedi. Sabancı, Turgut Özal'ın söylediği, "1981 Mayısı itibariyle enflasyon yüzde 30'a indi." sözünü hatırlatarak, "Özal'ın söylediği doğru ise faizlerin de aşağı inmesi gerekirdi. Enflasyon yüzde 35'e düştüyse, mevduat faizi yüzde 40'ı aşmaması gerektiğini" söyledi.
- Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD) Bakanlar Konseyinin Paris'teki toplantısında konuşan DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN EKONOMİK İLİŞKİLER KONUSUNDA "AMACIMIZ TÜRKİYE'Yİ EN KISA ZAMANDA OLAĞANÜSTÜ PARASAL YARDIMLARA GEREKSİNİMİ OLMAYACAK BİR ÜLKE HALİNE GETİRMEKTİR" dedi.
- 1 Temmuz 1980 Tarihinden itibaren geçen 11 aylık süre içinde BANKALARDAKİ "SIRDAŞ HESAP" TUTARININ 56 MİLYAR 800 MİLYON LİRAYA ULAŞTIĞI AÇIKLANDI.
- TELEFON KONUŞMALARINDAN YÜZDE 6 ORANINDA VERGİ ALINACAK. 1 Temmuz 1981'de yürürlüğe girecek olan Eğlence, Haberleşme vergisi ile daha evvelce Şehiriçi telefon konuşmalarından alınan yüzde 20 vergiye ek olarak yüzde 30 oranında vergi alınırken, şimdi Şehirlerarası ve Uluslararası konuşmalar da vergi kapsamına alındı. Ayrıca, Tiyatro, Opera, Bale, Operet, ve Kukla gibi eğlence yerlerinden yüzde 5, yerli film gösterilerinden yüzde 20, yabancı film gösterilerinden yüzde 50 eğlence vergisi alınacak.
- Cumhuriyet Gazetesi EGE BÖLGESİ TEMSİLCİSİ HİKMET ÇETİNKAYA GÖZALTINA ALINDI. Çetinkaya'nın gözaltına alınış nedeni konusunda herhangi bir açıklama yapılmadı. Öte yandan 5 Haziran günü gözaltına alınan Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı MEHMET KEMAL 18 gün sonra salıverildi.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Federasyonu, Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliğine yaptığı yazılı başvuruda, ESNAF VE SANATKAR PEŞİN VERGİ ÖDEMESİ NEDENİYLE ZOR DURUMDA OLDUĞU VE BİRÇOK İŞYERİNİN KAPANDIĞI BELİRTİLDİ. Başvuruda ayrıca perakende satış fişi karşılaşılan zorluklar açıklanarak denetimli faturalı satış sisteminin uygulanması isteminde bulunuldu.

- MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ 277 GÜNDE 175 YASA KABUL ETTİ. MGK görevde bulunduğu 9 ay bir haftalık süre içinde yaklaşık üç günde iki yasa metnini kabul ederek yürürlüğe koydu. 18 Haziran 1981 gününden sonra MGK'da 87 tasarı ve teklifin görüşülmesi bekleniyor. MGK'de onay bekleyen 87 tasarı ve teklif arasında toplu konut sağlık sigortası, sermaye piyasası ve Toprak reformu gibi sosyal ve ekonomik yaşamda önem taşıyan düzenlemelerde bulunuyor.
- Amerika'nın Eski Ankara Büyükelçisi Robert Komer 'TÜRKIYE'DEKİ TERÖRİZM TEHDİDİ HALA SONA ERMİŞ DEĞİLDİR.'' dedi. Bir konferans için Ankara'ya gelen Komer konuya ilişkin olarak şunları söyledi: ''1966-1968 yılları arasında Vietnam'da bulunduğum için büyük boyutlu terörizme karşı mücadelenin zorluklarını iyi bilirim, terörizm bugün yeraltına itilmiştir. Ama yok edildiğinden söz etmek için vakit henüz erkendir.''
- Geçmiş dönemde çeşitli nedenlerle İSTİFA EDEN, YA DA İSTİFA ETMİŞ SAYILAN ÖĞRETMENLERE YENİDEN GÖREV VERİLECEK. Milli Eğitim Bakanlığında sürdürülen çalışmalar sonuçlandığında bu durumdaki öğretmenlerden, mesleğe dönmek isteyenlerin son görev yaptıkları il valiliğine yazılı başvuruda bulunmaları gerektiği açıklandı.
- Eski Gümrük ve Tekel Bakanı TUNCAY MATARACI'NIN görevi kötüye kullanmak, usulsüz atama yapmak, kaçakçılar lehine çalışmak ve rüşvet almak suçlarından YÜCE DİVANDA YARGILANMASINA BAŞLANDI.
- TERCÜMAN GAZETESİ sahibi Kemal ILICAK ve Yazarı Nazlı ILICAK, Eski İçişleri Bakanlarından Hasan Fehmi GÜNEŞ'E 50.000.-TL TAZMİNAT ÖDEMEYE MAHKUM OLDU.
- Avrupa Kupası Atletizm yarışmalarında ATLETİZM MİLLİ TAKIMIMIZ İKİNCİ OLDU. Birinciliği Danimarka'nın kazandığı karşılaşmalar sonucu, takımımız 4-5 Temmuz tarihlerinde Helsinki'de yapılacak finallere katılma hakkını elde etti.
- Dünya Ordulararası Futbol Şampiyonasında ORDU MİLLİ TAKIMIMIZ BEŞİNCİ OLDU. Katar'da yapılan karşılaşmalarda Ordu Milli Takımımız finallere katılma hakkını elde edememişti.
- Boks Federasyonu Başkanı CEMİL ERKÖK PROFESYONEL BOKSA İZİN VERİLECEĞİNİ AÇIKLADI. Erkök profesyonel boksa sahip çıkmakla amatör boksun da korunacağını ileri sürdü.

Dünya

- Fransa'da yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinin ikinci turunda DEVLET BAŞKANI MİTTERAND'IN SOSYALİST PARTİSİ 269 MİLLETVEKİLLİĞİ KAZANARAK TEK BAŞINA İKTİDAR OLDU. Seçimlerde De Gaulle'ciler 77, Merkezciler 62, Komünist Partisi 41 sandalye kazanırken, sağ partiler, 7, uç sol Partiler 1 milletvekilliği kazandılar.
- AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ÇİN HALK CUMHURİYETİNE SİLAH SATMAYI KABUL ETTİ. ABD Dışişleri Bakanı Haig'in Pekin'i ziyaretinden hemen sonra yapılan bu açıklama ABD'nin Asya'daki politikasında yeni bir ''sertleşme'' olarak değerlendirildi. Sovyet TASS Ajansı bu kararı bir ''kışkırtma'' olarak yorumladı. Amerikan yönetimi şimdiye kadar Çin'e yalnızca kamyon, nakliye uçağı ve radar gibi ''öldürücü olmayan askeri araçlar'' vermeği düşünüyordu. Ayrıca, ABD'nin ÇİN'DE SOVYET FÜZE DENEYLERİNİ İZLEYEN İKİ GÖZLEME İSTASYONU OLDUĞU açıklandı.
- Geçtiğimiz günlerde karışıklıklar çıkan ve 8 sivil ile bir güvenlik görevlisinin öldüğü YUGOSLAVYA'nın KOSOVA EYALETİNDE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİ SAYISININ YÜZDE 12 AZALTILACAĞI AÇIKLANDI. Alınan karardan sonra Kosova eyaletinde Merkezi yönetime karşı protesto gösterilerinin başladığı ve bu gösterilerde Üniversite öğrencilerinin önemli rol oynadığı belirtiliyor.
- İRAN Millet Meclisi, Devlet Başkanı BENİ SADR'IN GÖREVİNDE YETERSİZ OLDUĞUNA KARAR VERDİ. İran Anayasasına göre, Devlet Başkanı hakkında son kararı Dini Lider Humeyni verecek. Beni SADR yanlısı 15 kişinin idam edildiği İran'da, Sadr'ın eşi ve 3 yakını önce gözaltına alındı, daha sonra serbest bırakıldı. İdamlar yapılmasına karşın, Başbakan Ali Recai taraftarları ile Sadr taraftarları arasında çatışmalar sürüyor. Bu arada, nerede olduğu bilinmeyen BENİ SADR HAKKINDA TUTUKLAMA KARARI VERİLDİ.
- Pakistan ile ABD arasındaki yardım görüşmeleri sonuçlandı. Washington'da yapılan açıklamaya göre ABD ALTI YILA YAYILAN BİR SÜRE İÇİNDE PAKİSTAN'A ÜÇ MİLYAR DOLARLIK BİR YARDIMDA BULUNACAK. Pakistan ayrıca son günlerde adından çok sık söz edilen F-16 uçaklarından satın alabilecek.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün Paris'te yapılan Bakanlar Konseyinde AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE UYGULANAN YÜKSEK FAİZ POLİTİKASI ELEŞTİRİLDİ. Toplantıda konuşan Fransız Dışişleri Bakanı Claude Cheysson "ABD'de uygulanan yüksek faiz hadleri nedeniyle doların uluslararası piyasalarda değer kazandığını, böylece geçerli döviz değişim hadlerine sahip olmak isteyen Avrupalı ülkelerin de ABD'nin yolunu izlemek zorunda kaldıklarını ve Avrupa'nın böylece 'üçüncü petrol şoku' ile karşı karşıya kaldığını belirterek, OECD bölgesinde enflasyonun halâ yüksek olduğunu, ülkelerin büyüme hızlarının düşük kaldığını, bu politikaların da gerileme ve işsizlik demek olduğunu'' açıkladı.
- İsrail Başbakanı BEGİN IRAK NÜKLEER ARAŞTIRMA MERKEZİNDE GİZLİ YERALTI LABARATUVARLARI BULUNDUĞUNU İDDİA ETTİ. Begin'in bu iddiası İsrail uçakları tarafından tahrip edilen Nükleer santralin yapımını yüklenen Fransa Dışişleri Bakanlığı tarafından yalanlandı. Bu arada, BEGİN AMERİKALI ARABULUCU HABİB'E SÜRE TANIDIĞINI SÜRENİN DOLMASINDAN SONRA SURİYE'NİN LÜBNAN'DAKİ SAVUNMA FÜZELERİNİ BOMBALAYACAKLARINI SÖYLEDİ.
- ABD Başkanı RONALD REAGAN İsrail'in Irak'daki "Osirak" Nükleer Santralına yapmış olduğu saldırı ile ilgili olarak İSRAİL'İ SAVUNDU. Reagan, yaptığı basın toplantısında "İSRAİL SAMİMİYETLE VE KENDİNİ HAKLI GÖREREK, SAVUNMA AMACIYLA HAREKET ETMİŞ OLABİLİR." diyerek konuşmasını şöyle sürdürdü: "Irak'ın geçmişteki politikasına bakarsak, İsrail'in endişelerini anlayabiliriz. Irak, hiçbir zaman İsrail'i bir ulus olarak kabul etmemiş ve İsrail ile savaş hâli durumunu sürdürmüştür."
- Federal Almanya'da Sosyal Demokrat Parti ve Hükümet yetkilileri, ülkenin ve AVRUPA'NIN GÜVENLİĞİ İÇİN DOĞU İLE BATI ARASINDA DETANT POLİTİKASININ KORUNMASI VE SAVUNULMASININ ZORUNLU OLDUĞUNU açıkladılar.
- BULGARİSTAN BAŞKANI STANKO TODOROV BAŞBAKANLIK GÖREVİNDEN ALINDI. 1971 yılından bu yana başbakanlık görevini yürüten Todorov'un görevinden alınması beklenmedik bir gelişme olarak yorumlandı. Todorov'un yerine Merkez Komitesi Sekreteri GRİSA FİLİPOV atandı. Stando Todorov ise Milli Meclis Başkanlığına getirildi. Ancak bu yeni görev bir tür rütbe gerilemesi olarak değerlendiriliyor.
- Libya Lideri MUAMMER KADDAFİ ÜLKESİNİN GÜVENLİĞİ ABD TARAFINDAN TEHDİT EDİLDİĞİ TAKDİRDE LİBYA'NIN VARŞOVA PAKTINA GİRECEĞİNİ SÖYLEDİ.
- Avrupa Futbol Birliği (UEFA), BAYANLAR AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASININ DÜZENLENMESİNE KARAR VERDİ. 1983'de Fransa'da düzenlenecek ilk Avrupa Bayanlar Futbol Şampiyonasına, daha şimdiden İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda, İsveç, İngiltere, İskoçya, Danimarka, Çekoslavakya, Romanya, Yugoslavya, İspanya, Avusturya, Almanya, Demokratik Almanya ve Norveç katılacaklarını bildirdiler.

Fransa'da sosyal zafer

1936 yılından bu yana sol Fransa'da ilk kez, geniş bir çoğunlukla iktidara geldi. Parlamento seçimlerinin ikinci tur sonuçları açıklanırken, Mitterand'ın Başkan seçilmesinin hemen ardından öne sürdüğü "başkanlık çoğunluğu bir sosyal çoğunluğa dönüşmelidir" görüşü de gerçekleşiyordu. Böylece sosyalistler radikallerle birlikte en azından 5 yıl için rahat sayılabilecek bir yönetme olanağına kavuşuyordu.

İlk sonuçlara göre Sosyalist Partisinin 450 sandalyeli Parlamento'da 290 a yakın milletvekilliği elde etmesi bir çok gözlemci tarafından, Fransız Halkındaki "değişme ve sosyal adalet" istemlerinin bir göstergesi olarak kabul edilmelidir. Denilebilir ki Mitterand'ın Başkan seçilmesinin hemen ardından kurulan Hükümetin çalışan kesimler yararına uygulamaları ve yarattığı güven böylece ilk ürününü verdi.

Ancak yine de bir soru sık sık gündeme getiriliyor. Fransa'nın yeni Hükümeti Sosyalist Partinin son Kongresinde kabul edilen Sosyalist Proje'de yer alan değişmeleri ne ölçüde gerçekleştirebilecektir. Örneğin haftalık çalışma süresi 35 saate nasıl indirilecektir. Yine bu projede yer alan devletleştirme önerileri nasıl bir biçim alacaktır.

Fransız Halkının Sosyalist Partisine verdiği bu açık çek Projede yer alan önerilerin Fransız Halkında geniş kabul gördüğünün bir ölçüsü olarak değerlendirilebilir. Bu durumda Fransız Sosyalistler rahat hareket olanaklarına sahip görünüyor.

Parlamento Seçimlerinin ikinci turunun bir başka önemi de komünistlerin durumuydu. Seçim sonucunda Fransız Komünist Partisi Parlamentodaki sandalyelerinin yarıya yakınını yitirdi. Komünist oylardaki bu düşüş Parti yönetiminde değişikliklere yol açabilecek boyutlara ulaştı. Merkez Komitesinin geçen dönem milletvekili olan bir çok üyesi yerlerini yitirdi.

Komünist Partisinin oylarındaki bu düşüş ve Sosyalist Partisinin tek başına iktidar olabilme olanağı Batılı başkentlerde "göreli bir rahatlığa" yol açtı. Ancak bu gelişmenin Fransız Sosyalist Partisi içindeki tartışmayı

"Yeni bir başkan, yeni bir politika" Fransız halkının isteği.

ne ölçüde etkileyeceği de ayrı bir soru. Çünkü özellikle Mitterand'ın başını çektiği bir grup birkaç bakanlığın Komünistlere verilmesinden yana olduğu halde bazı Sosyalist çevrelerin bu desteğe gerek duymadıkları belirtiliyor. Her ne olursa olsun Sosyalist oylardaki bu olağanüstü artış Amerika, Avrupa ve Arap ülkelerinde hoşnutlukla karşılandı. Bu da kuşkusuz Sosyalist Hükümetin geleceği açısından önemli mali sonuçlar doğuracaktır.

Seçim sonuçlarının bir başka anlamlı yanı da, iki tur arasında sağın öne sürdüğü, "bizim yandaşlarımız sandık başına gitmedi" savının geçersizliğinin görünmesiydi. İkinci turda, oy kullanma oranında artış olurken oyların partilere dağılımında büyük bir değişme olmaması ve Sosyalist—Radikal birliğinin Parlamento'da kesin bir çoğunluk kazanması, Fransız Halkının değişme ve yeni bir ekonomik politika yönündeki kararlığını kanıtladı. Sağın yediği bu büyük darbeden çıkarılacak en genel sonuç şimdilik bu. •

Süt alım fiyatları yeniden düzenlendi

TÜRKİYE Süt Endüstrisi Kurumu bir süre önce üreticinin elinden 26 liraya almakta olduğu sütün fiyatını 19 liraya düşürmüştü. Büyük ölçüde artan girdi fiyatlarını görmemezlikten gelen kurum, düşük fiyatla süt alınmasının haklı dayanağını gösteremediği gibi, mamüllerine de zam yapmıştı.

Bir İktisadi Devlet Teşekkülü olan Kurumun; bünyesinde belirgin duruma gelen aksaklıkları düzelterek milyonlarca liralık zararını önlemesi gerekir. Oysa, TSEK'mu üreticinin elinden maliyetinin çok altında bir fiyatla süt alarak ve bu sütü veya süt mamullerini yüksek fiyatla tüketiciye satarak içinde bulunduğu kötü durumdan, basit "piyasa ekonomisi" yoluyla kurtulmayı düşünmüştü.

Ancak, TSEK'nun bu kararı kamuoyunda büyük tepkiyle karşılandı. Üreticiler hayvanlarını elden çıkarmaya başlamışlardı. ARAYIŞ'a yüzlerce üretici başvurdu.

ARAYIŞ'IN 13'üncü sayısında bu konuya geniş biçimde yer verilmişti.

Gerçekten, milyonlarca lira zarar eden, Devletçe veilen sermayesini tüketen TSEK'na bir yön verilmeliydi, ama bunun çözüm yolu üreticinin iflası olmamalıydı...

ARAYIŞ, TSEK'nun güçlendirilmesi için yapılması gereken hizmetlerle ilgili önerilerde bulundu.

Şimdi, Kurumun çok yanlış değerlendirilmelerle uygulamaya koyduğu karar, Tarım ve Orman Bakanlığının da çabalarıyla Hükümet tarafından kaldırıldı ve süt alım fiyatları üretici yararına yeniden düzenlendi. •

Keynesciler ve Friedmancılar

SON günlerde basına gün sektirmeden özel demeçler veren Sanayi ve Teknoloji Bakanı Şahap Kocatopçu, "Keynesciler ile Friedmancılar arasında sıkıştığı" izlenimi veriyor. Kendisinin ekonomide katı doktriner kalıplara inanmadığını söyleyen Kocatopçu, Türkiye ekonomisinin pratik önlemlerle içinde bulunduğu darboğazdan çıkabileceği inancındaymış. Kocatopçu'nun, giderek artan işsizlik soruna karşı gönlünde yatan pratik bir önlem, 1930'ların ABD Başkanı Roosvelt'in yatırım politikalarıydı. Bir özel demecinde bunu açığa vurdu ama pişman da oldu.

Roosvelt'in, kapitalist dünyanın ilk bunalım günlerinde uyguladığı yatırım politikaları, ünlü İngiliz iktisatçısı Lord Keynes'in gerekirse işe hiç yaramayan çukurlar açıp bunu örttürmek biçimindeki düşüncelerinden esinlenmişti. Bu politikalar, kapitalist dünyanın bunalımına yıllar boyu merhem oldu.

Yıllar sonra ise kapitalist dünyanın yeni harika çocuğu Milton Friedman ün kazandı. Friedman, para musluklarını kapatarak kapitalist ekonomilerin ayakta tutulmasını öngörüyordu. Ona göre yalnızca enflasyonun değil, ekonomik alandaki bütün kötülüklerin kaynağı, toplumların beslenmeden barınmaya kadar, yaşamın bütün alanlarında istemlerinin büyük boyutlara varmasıydı. İstem düzeyini kısarak enflasyonun durdurulması, bunun için de para musluklarının kısılması zorunluydu.

Türkiye'de de 24 Ocak kararlarıyla acımasızca uygulanmasına başlanan Friedmancı politikaların yetersizliği bugün özellikle Avrupalı ülkelerin gündemine girmiş bulunuyor. Bu politikalarla, enflasyonun durdurulamadığı gibi, işsizliği artırdığı, ekonomik büyümeyi yavaşlattığı açık açık vurgulanıyor. Farklı yaklaşımlar üzerinde duruluyor. Şahap Kocatopcu da bu gelişmeden etkilenmiş olsa gerek.

Kocatopçu'nun etkilendiği bir başka olgu ise, kendisinin başarılı bir özel sektör yöneticiliğinden bakanlık koltuğuna oturmuş olması. Bu nedenle, kamu iktisadi kuruluşlarının bir bölümünün özel sektöre devri sorununu da sürekli gündeme getiriyor.

Kamu kuruluşlarının daha verimli işletilmeleri için, birbirlerinden kopuk bu kuruluşları ilgi alanlarına göre sınıflandırarak yeniden örgütlemekten, çalışanları ortak etmeye kadar uzanan başvurulabilecek çok sayıda önlem var. Bu konuda, uygulamanın Türkiye Petrollerinden başlatılacağı açıklanmış; somut bir çalışma da var. Buna karşın, bu kuruluşlardan doğrudan sorumlu bir bakanın özel sektöre devir konusunu canlı tutması, kendisinin Keynesciler ile Friedmancılar bir yana, Atatürk'ün devletçilik ilkesi ile özel sektörcülük arasında sıkıştığını da ortaya koyuyor. •

Banka-Banker savaşı

BANKER Kastelli, tahvil ve mevduat sertifikası karşılığında halktan topladığı paralara ödeyeceği faiz oranlarını biraz arttıracağını açıklayınca, kıyamet koptu. TRT'nin ve günlük basının ilanlarında adı çokça duyulan bankerler, karşılıklı suçlamalara giriştiler. Milyarların döndüğü sermaye piyasasının yaşaması için en önemli unsurun "güven" olduğunun sıkca yinelendiği bir ortamda, birbirlerini "sahtecilikle" suçlayan bankerlerin demeçleri günlük basında boy boy yer buldu. Ancak olayı yorumlayanlar, "banka-banker savaşı" çerçevesinde kalmaya özel bir özen gösterdiler. "Bankalar/Bankerler Rekabeti; Gerçek mi, Hayal mi?" konulu lüks dergiler sürüldü piyasaya.

Gerçekte, banka/banker rekabeti, geçmişte kalan bir sorundu. 500 milyar lirayı aşmış tasarruf mevduatının ve bir trilyona yaklaşan toplam mevduatın bankalarca kontrol edildiği bir ortamda, 25 milyar liralık bir kaynakla sınırlı bankerlerin rekabet unsuru olabilmeleri, ancak çok özel nedenlere dayanabilirdi. Ayrıca, bankerler halen kontrol altında tuttukları 25 milyar liralık kaynağa olağanüstü boyutlara varan faiz ödemelerini gerçekleştirebilmek için bunu bankalarda dolaştırıyorlardı. Olay bu yanıyla, bir rekabetten çok işbirliğini de akla getirebilirdi.

Sorun, hızla arttığı vurgulanan tasarrufların, enflasyonu dikkate alarak değerlendirildiğinde açıklık kazanabilir. Enflasyon dikkate alındığında, tasarrufların gerçekte artmayıp azaldığı görülüyor. Bir başka deyişle, bir yıl öncesinin 10 bin liralık tasarrufun güvencesi, bugün ancak 20-25 bin lirayla sağlanabiliyor. Bu olgu, halkın tasarruflarını toplayarak iş çeviren banka ve bankerler için de geçerli. Dün 10 milyar liraya çevrilen iş için bugün 20-25 milyar liraya gerek var. İşlerin çevrilmesi için de, ister banka olsun ister banker, herkesin birbirine gereksinimi var. Ancak, gerçek anlamda artmayıp azalan tasarrufların kontrolunda ağırlıklarını yitirmemek için de kıyasıya re-

kabet kaçınılmaz.

İç içe yaşanan bu rekabet ve işbirliği ortamında varılan nokta ise yüksek faiz oranları. Resmi yetkililer, kendilerinin de inanmadığı fiyat istatistiklerine dayanarak, bir yandan enflasyonu yüzde 30 lara geriletmeleriyle övünürken, bir yandan da faiz oranlarının artmasına göz kırpıyorlar.

Enflasyonun yüzde 100'ü aştığı günlerde yüzde 40 sınırını güçlükle zorlayan faiz oranlarının, enflasyon yüzde 30 gerilemişse nasıl olup da yüzde 55'e tırmandığıyla ilgilenmiyorlar.

Ekonomide kural tanımayan çarpıklıkların yaygınlaştığı kesin. Burada, bu çarpıklıklardan hangi banka ya da hangi bankerin nasıl ve ne ölçüde yararlandığı pek önemli değil. Önemli olan, büyük faizler ödenerek toplanan paraların ekonomide daha büyük faizler üstlenilerek kullanıldığı. Ve de, üstlenilen bütün yüklerin sonunda hepimizin sırtına yıkıldığı. •

Dolu depolar karşısında can çekişenler

AÇLIK tehlikesi ile karşı karşıya 450 milyon insan. Ve her yıl bunlardan en az 50 milyonu ölmeğe mahkum. Sanayileşmiş ülkeler dışında yaşayan nüfusun yüzde 85'inin kötü beslenmesi bir yazgı mı? Yoksa bazı Batılı uzmanların öne sürdükleri gibi hızlı nüfus artışının kaçınılmaz bir sonucu mu bu?

"Ne yazgı ne de hızla artan nüfusun sonuçları değil" diye yanıtlıyor bunu bazı uzmanlar. Yalnız uzmanlar değil, sayılar da bu savları geçersiz kılıyor. İşte bu savlara karşı çıkan bazı sayılar:

Aşırı bir nüfus yoğunlaşmasının bulunduğu Bangladeş te birey başına düşen ekili toprak miktarı Tayvan ınkinin iki katı. Buna karşılık Bangladeş açlık kuşağının en koyu çizgilerle geçtiği ülkelerden birisi. Açlığın kol gezdiği Bangladeş'in depolarında ise satamadığı 4 milyon tona yakın tahıl yatıyor. Çünkü tahıl dışsatımı birkaç uluslararası tekelin elinde.

Ağzına kadar dolu bu depolar önünde insanlar nasıl oluyor da açlıktan ölüyor? 19 Mayıs'ta Cenevre de toplanan Dünya Sağlık Örgütü, **suçlular listesinin başına çokuluslu** tarım-beslenme kuruluşlarını koyuyor. Suçlama nedeniyse çok açık. Bu kuruluşlar azgelişmiş ülkelerde, kadınları, anne sütü yerine yapay sütleri kullanmağa teşvik ediyorlar.

Ama bundan daha da önemlisi bu çokuluslu kuruluşların azgelişmiş ülkeler tarımını ülkenin gereksinimlerine ters bir biçimde yönlendirmeleriydi. Örneğin sanayileşmiş ülkeler, kendi toprakları dışında kalan alanın yüzde 20 ye yakın bir bölümünü kendi çıkarları için kullanıyor. Buralarda ise yalnızca gelişmiş ülke insanlarının tüketeceği **meyve ve sebze ile hayvan yemi üretiliyor.**

Bir başka örnek daha: Ünlü Amerikan firması Del Monte, Kuzey Meksika da satın aldığı topraklarda yerel halkın gereksindiği kırmızı fasulye ve mısır yerine Fransa, Danimarka, İsviçre ve Almanya ya ihraç etmek üzere kuşkonmaz üretmektedir.

Çokulusluların azgelişmiş ülkelerdeki tarım olanaklarını kendi gereksinimlerine uygun bir biçimde yönlendirmelerinin bir başka örneği de Mali. 1971-1972 yıllarındaki büyük açlık sırasında ülke araşit dışsatımını yüzde 70, pamuk **dışsatımını da yüzde 500 artırıyordu. Ne varki** dışsatımdaki bu artış bir çok Mali yurttaşının açlıktan ölmesini önleyemiyordu.

Dünyada 450 milyon insan açlık tehlikesiyle karşı karşıya.

Açlığa karşı savaşım nasıl kazanılabilir beslenme uzmanları ve iktisatçılar bu savaşımın kazanılabilmesi için her şeyden önce iki cephede savaş açılması gerektiğini söylüyorlar. Azgelişmiş ülke yöneticileri tarım politikalarını saptarken herşeyden önce kendi halklarının gereksinimlerini gözönünde bulundurmalıdır. Ancak en az bunun kadar önemli ikinci koşul ise, çokuluslu şirketlerin tarım ve beslenme alanında başıboş bir biçimde at koşturmalarının engellenmesidir. Tabii bütün bunlar yeryüzündeki ekonomik kaynakların uluslararasında hakça paylaşılmasını sağlayacak yeni bir ekonomik düzen arayışını gerektiriyor. •

Kötüye kullanılan veto hakkı

İSRAİL'İN Irak'a karşı giriştiği saldırının, aynı zamanda, uluslararası hukuk ve barışa indirilmiş ağır bir darbe olduğu kuşkusuzdur. Irak, bu tür saldırılara karşı üyelerini ve barışı korumakla yükümlü Birleşmiş Milletler e başvurarak, gerekli önlemleri almasını istemiştir. Birleşmiş Milletlerin ve özellikle onun yürütme organı olan Güvenlik Konseyinin bu tür olayları önleme ve saldırganları cezalandırma açısından büyük sorumluluğu ve yetkileri vardır.

Tüm Birleşmiş Milletler üyeleri adına hareket edebilme yetkisine sahip Güvenlik Konseyi, saldırgan ülkelere karşı ekonomik, siyasi ve hatta askeri yaptırımlar uygulayabilir. Güvenlik Konseyinde bu tür bir kararın alınabilmesi için, beş sürekli üyesinden herhangi birinin bile (ABD, Sovyetler Birliği, Çin, Fransa ve İngiltere) "hayır" oyu kullanmaması gerekir. Aksi halde, bu ülkelerden herhangi birinin olumsuz oyu, öteki tüm ülkeler aksi yönde birleşmiş olsalar bile, kararın çıkmasına engel olur. Beş devlete 'veto' hakkı, onların Birleşmiş Milletleri çalıştırmamaları, saldırganları korumaları için değil, Birleşmiş Milletlerin dayandığı "ortaklaşa güvenlik" sistemi içindeki özel sorumluluklarından dolayı verilmiştir.

Ne yazık ki, bu defa ABD "veto" hakkını kötüye kullanmış, İsrail in cezalandırılması yönünde alınacak bir kararı engelleyeceğini açıklamıştır. Bu nedenle de, kendi kararları da İsrail tarafından hiçe sayılan Güvenlik Konseyi saldırganı cezalandıramamış, onu ancak boş sözlerle kınayabilmiştir.

Böylece ABD İsrail'e karşı uluslararası hukukun ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasının öngördüğü yaptırımları 'veto 'suyla engelleyerek, saldırganlığa prim vermiştir. Bunu yaparken, kurucularından olduğu Birleşmiş Milletleri de işlevini yapamaz duruma getirip dünya kamuoyu önünde "işe yaramaz" gibi göstererek, yaralamıştır.

Güçlü ülkeler çıkarlarını kaba kuvvete başvurarak koruma eğilimine sahip olabilirler. Güçsüzler ise haklarını ancak yasalara dayanarak koruyabilirler. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Örgütünün büyük çoğunluğunu oluşturan küçük ülkeler B.M. Antlaşmasına ve uluslararası hukuka karşı girişilen eylemlere tavır almak zorundadırlar. İsrail saldırısı, ABD'nin kötüye kullanabileceği "veto" hakkının bulunmadığı Genel Kurulda görüşülmeli ve saldırgan mutlaka cezalandırılmalıdır. Aksi halde, kötüye kullanılan "vetolar", uluslararası terörizm karşısında umursamazlık hem dünya barışını tehlikeye sokar, hem de Birleşmiş Milletler Örgütünü anlamsızlaştırır. Bunun zararını da herhalde öncelikle yasalara saygılı, barıştan yana ülkeler çeker. ●

Komer : Ne strateji, ne insan hakları

YANKI Dergisinde bir söyleşisi yayınlanan ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi Robert Komer, Türkiye konusunda Amerikan görüşünün ilginç yanlarını sergiliyor.

Türkiye'nin, Orta Doğu'daki Amerikan stratejisi içinde taşıdığı önemi vurgulayan Komer, "Türkiye ABD açısından stratejik bakımdan mı daha önemli yoksa insan hakları açısından mı? Hangisine öncelik veriyorsunuz?" sorusu üzerine şöyle diyor: "Amerika ikisiyle de ilgili. Ama pragmatik olmak zorundayız. Mantıkî de olmalıyız. Stratejik yönünü ihmal etmemeliyiz. ...ne stratejinin ne de insan haklarının tercihini gerektirecek bir durum görmoyurum..." Sonra da Avrupa ülkelerinin insan hakları konusundaki "tepki"lerini "Avrupa solu içindeki bazı unsurlar"a bağlayarak, "tarafgir" sayıyor.

*
* *

Komer'in Türkiye'nin bugünkü yönetimiyle ilgili gözlemlerini Türkiye konusunda şu anda insan hakları ile strateji arasında bir seçim yapmak zorunda olunmadığı yolundaki görüşünü doğru sayabiliriz. Ancak, geriye, böyle bir seçim ile karşı karşıya kalınabilecek bir durumda, ABD politikasının alabileceği yönün ne olacağı sorusu kalıyor.

*
* *

Komer'in ABD dış politikası konusunda tam yetkili olmaması, bugünkü ABD yönetiminin de geçmiş dış politikaları aynen benimsemeyebileceğini gözardı etmeksizin, ABD'nin şimdiye kadarki dış politika anlayışı, bu soruya yanıt olabilir. Kendi çıkarları, 'strateji'si söz konusu olduğunda, ABD, insan haklarına en aykırı yönetimleri rahatlıkla destekleyebilmiş, hatta kurulmasında ön-ayak olabilmiştir. Şili'deki Pinochet yönetimi buna örnektir.

Bu bakımdan, Milli Güvenlik Konseyi'nin demokrasiyi yerleştirme çabalarını öven Komer'in, bu çabalardan çok, ABD'nin "Çevik Kaydırma Gücü" planları içinde, Türkiye'nin tuttuğu yeri düşündüğünü söylemek haksızlık mı olur acaba?

Kurucu Meclis ve Türk-İş

MİLLİ Güvenlik Konseyi, toplu konut ve kurucu meclis yasa tasarıları üzerindeki çalışmalarına geçtiğimiz hafta içinde başladı. Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, Antalya'daki kısa tatili sırasında "zor konular" olarak nitelediği yasa tasarılarından toplu konut, kurucu meclisin gölgesinde kalmışa benziyor. Tartışmalar, genellikle kurucu meclis üzerinde yoğunlaşırken, öncelik kurucu meclise kimlerin gireceğine veriliyor. Öneriler birbirini izliyor.

Örgütsel olma izlenimi taşıyan bir öneri de Türk-İş üst yönetiminden geldi. Türk-İş Yönetim Kurulu'nun 24 Haziran Çarşamba günkü olağanüstü toplantısında son biçimi verilen öneri, "tutuklu bulunmayan ve partisi hakkında dava açılmayan" eski parlamenterlerden bir grubun kurucu mecliste yer almasını öngörüyor. Bu parlamenter grubunun nasıl isimlendirileceği konusunda ise yeterli açıklık yok.

Türk-İş üst yönetiminin Milli Güvenlik Konseyi ve hükümete sunulan önerisi, yeni dönemde siyasal örgütlenmenin nasıl olması gerektiği konusunda da aşağıdaki görüşleri savunuyor:

- Liderlerin siyasal partiler üzerindeki kesin hakimiyetine son verilsin.
- Partisinden istifa eden parlamenterler üyelikten düşürülsün.
- Delege sistemi kaldırılsın ve parlamenter adayları partiye kayıtlı bütün üyelerin oylarıyla belirlensin.
- Partilerin üst yönetimleri tarafından alınan kararların kesinleşmesinde adlî organlara yetki verilsin.
- Siyasal partilerin işleyişine ilişkin hükümler yasa ile belirlensin.
- Siyasal partilerin kapatılmaları kolaylaştırılsın.

Günlük basına yansıdığı kadarıyla, kurucu meclis ve yeni dönemdeki siyasal örgütlenme konularında, etkili oldukları havasını yayarak kişisel görüş geliştirenlerin söyledikleri de benzer tepkileri içeriyor. Umarız ki, oluşturulması düşünülen "demokratik sistemin" çerçevesi ivedilikle çizilir ve bu tür tepkiler demokrasinin özgünü zedelemez. •

Geçici önlemler çözüm mü?

GENÇLİK ve Spor Bakanlığı'na bağlı genel müdürlüklerden biri de İzcilik ve Boş Zamanları Değerlendirme Genel Müdürlüğüdür. Anılan genel müdürlüğü bağlı olarak bazı illerde hizmet üreten "Gençlik ve Kültür Merkezi" ve "İzcilik Eğitim Merkezi" müdürlükleri hafta içinde yayınlanan bir genelge ile Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerine devredildi.

İlk bakışta merkeziyetci bir yönetim anlayışından kaynaklandığı sanılan bu kararın yönetsel ve parasal bir takım sorunlar getirmesi olasıdır. Halen varolan bir Genel Müdürlüğe, düne kadar bağlı olan bu örgütler, merkeziyetci sisteme sokulmak istendiğine göre, yönetsel emirler hangi kaynaktan alınacaktır? İzcilik ve Boş Zamanları Değerlendirme Genel Müdürlüğünün vereceği emirler Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerine mi verilecek, yoksa dolaysız biçimde bağlı müdürlüklere mi verilecek?

Bir mali yıl içinde, her iki genel müdürlük için ayrı bütçelerden kaynak sağlandığına göre, Boş Zamanları Değerlendirme Genel Müdürlüğü için ayrılan ödenek, BTGM' ne mi devredilecek?

Gençlik ve Kültür Merkezleri ya da İzcilik Eğitim Merkezleri için il defterdarlığına gelen ödeneğin sarf yetkisi kime ait olacaktır? Deftardarların bu tür bir ödeme için Beden Terbiyesi Bölge Müdürlerinin imzasını geçerli sayması olası mıdır?

Kadro derecesi ve hizmet yılı ne olursa olsun, yıllardır müdür olarak görev yapanların, Valiliklere karşı sorumluluk üstlenmiş kişilerin aynı il hudutları içinde bir başka müdürlüğe bağlanması ne derece doğrudur?

Ayrıca, görevleri Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne devredilen İzcilik ve Boş zamanları Değerlendirme Genel Müdürlüğünün işlevi ne olacaktır?

Anlaşıldığı kadarıyla, Gençlik ve Spor Bakanlığı, köklü ve kalıcı önlemler yerine geçici önmellerle gençliğe ve spora yön vermek amacındadır. •

İŞÇİ HAKLARI GÜNDEMDE

ÖNDER AKER

- Beşinci kez ertelenmezse, önümüzdeki günlerde çalışma meclisi toplanacaktır. Ocak, 1962'de toplanan çalışma meclisinin gündeminde örgütlenme özgürlüğü, toplu pazarlık ve grev hakları vardı; toplanabilirse, bu çalışma meclisinin gündeminde de aynı konular olacak.
- Çoğulcu özgürlükçü demokrasi ile işçi hak ve özgürlükleri arasındaki ayrılmaz bağ, bugün de toplumları yönlendiren en önemli unsur. Bunu görmeyenler, ya da görmek istemeyenler, dün vardı, bugün de var...
- Ondokuz yıl önce, "yeni düzene girerken Türk işçisine sağlanacak haklar, ileri demokratik haklardan dar tutulmamalıdır" deniliyordu, ya bugün...

TEMMUZ ayı önem taşır Türk işçileri için...

Yurdumuzda ilk işçi konfederasyonu, 29 yıl önce bir Temmuz günü kurulmuştur.

On sekiz yıl önce, 24 Temmuz 1963'de, Türkiye'de çalışma yaşamında demokrasiye girilmiştir.

İşçi hak ve özgürlükleri ile demokrasi arasındaki ayrılmaz bağın yaşama geçirildiği tarihtir 24 Temmuz...

Onsekiz yıl önce bir Temmuz günü, örgütlenme özgürlüğü ile, toplu pazarlık ve grev haklarıyla çağdaş bir düzene girmiştir Türkiye.

Beşinci kez ertelenmezse, önümüzdeki günlerde, gene bir Temmuz günü, çalışma meclisi toplanacaktır.

Ocak 1962'de toplanan Üçüncü Çalışma Meclisinin gündeminde "örgütlenme özgürlüğü, toplu pazarlık ve grev hakları" vardı.

Toplanabilirse, bu çalışma meclisinin gündeminde de aynı konular olacaktır...

TARTIŞMALAR

Ondokuz yıl önce, Ocak 1962' de toplanan Üçüncü Çalışma Meclisinin gündemi Türkiye'de geniş tartışmalara yol açmıştı.

Geleneksel egemen güçler, büyük sermaye çevreleri ve sanayicilerle bunların siyasal destekçileri gözünde, Türk işçisine örgütlenme özgürlüğünü, toplu pazarlık ve grev haklarını tanımakla, Türkiye'yi batırmak birdi..

Çağın gelişmelerine sırtları dönük, "demokrasiyi anladık da, bunlara ne oluyor..." diyorlardı.

Gerçekte, ekonomik gücü, giderek siyasal gücü paylaşmaktı korkuları!

Toplum yapısında belirginleşen değişimden sıkıntı duyuyorlardı.

Toplumsal değişimle oluşacak yeni dengelerde yerlerini ve ağırlıklarını koruyabileceklerinden kuşkuluydular.

Ne demokrasiyi çağdaş boyutları ile kabullenmeye hazırdılar, ne de, yılların alışkanlığını terkederek ellerindeki gücü paylaşmaya...

Bu nedenledir ki, "işçi/işveren ilişkilerinde Türkiye'ye özgü sağlıklı bir yapı nasıl kurulabilir?" sorusuna ondokuz yıl içinde, hiçbir dönemde akılcı yanıtlar aramadılar.

Karalamak, yanıltmaya çalışmak yöntem olup, çıktı...

Buna, sendikacılık hareketinin kolay yolu seçivermesi de eklenince, işin içinden çıkılamaz oldu.

YİTİRİLEN FIRSAT

Oysa, ondokuz yıl önce, kayda değer bir çaba sarfedilmeden elde edilen bu şans daha akıllıca kullanılabilinirdi.

1960'lar, sadece Türkiye'de değil, çoğu ülkede işçi sorununa çözüm aranan yıllardı.

Gerçi çoğu demokraside örgütlenme özgürlüğü de, toplu pazarlık ve grev hakkı da tartışma konusu olmaktan çoktan çıkmıştı, ama başka arayışlar vardı.

Yapısı ve özellikleriyle Türkiye' nin de geniş ölçüde yararlanabileceği arayışlar...

İşlevleri ile sosyal devlet, karma ekonomi, plânlama çalışmaları demokrasiye gerçeklik kazandıran kurumlar olarak değerlendiriliyordu.

Ekonomik ve sosyal sorunları ele alan tüm uluslararası kuruluşlarda, "önce kalkınma, sonra sosyal adalet" şeklinde özetlenen tutucu yaklaşım reddediliyordu.

İşçiler sınıf ayrılığı bilinci içine sürüklenmekten nasıl korunabilir; sadece ellerine değil, düşüncelerine de gereksinim duyulan kişiler olarak nasıl değerlendirilebilir, bunlar araştırılıyordu. Çalıştıkları işletmelerde yönetime katılma olanağı sağlanan işçilerle bürokratik engeller daha kolay aşılamaz mıydı, verim yükseltilemez miydi? İşçiyi, işçi olması yanında üretici, tüketici ve yurttaş olarak değerlendiren eşitlikçi önlemlerle demokrasiye, tüm kurumlarıyla işlerlik kazandırılamaz mıydı?

Bu ve bunlar gibi pek çok soruya yanıt aranıyordu 1960'larda.

Özgürlükçü demokrasi ile işçi sorunları ayrılmaz bir bütün oluşturmuştu.

Tüm bu konular Türkiye'de de tartışılıyordu.

Birinin çağın gelişimine ayak uydurmaya çalışması, diğerinin kolaya sapmaması ile, salt "işçi/işveren ilişkilerinde Türkiye'ye özgü sağlıklı bir yapı nasıl kurulabilir?" sorusu yanıtlanmış olmaz, kalkınmanın çoğu sorunu da çözülebilirdi.

Olamadı...

YA BUGÜN

Ondokuz yıl önce, geleneksel egemen güçler, büyük sermaye çevreleri ve sanayicilerle bunların siyasal

destekçileri gözünde, Türk işçisine doğal haklarını tanımakla Türkiye'yi batırmak birdi.

Bu çevreler, ondokuz yılı işçi hak ve özgürlüklerini karalayarak geçirdiler.

Ondokuz yılda dünya çok değişti...

Değişmeyen şeyler de var kuşkusuz.

Çoğulcu özgürlükçü demokrasi ile işçi hak ve özgürlükleri arasındaki ayrılmaz bağ, bugün de, toplumları yönlendiren en önemli unsur.

NASIL YANILTIYORLAR?

İŞ çevrelerinin en çok gürültü kopardığı işçi hakkı "kıdem tazminatları"dır.

İş çevrelerine göre, bu hak Türkiye'yi batıracaktır; bundan kurtulmanın bir yolu bulunabilmelidir...

Bunu sağlamak için yıllardır propaganda yapar iş çevreleri, kamuoyunu etkilemeye çalışırlar. Zaman zaman kamuoyunu etkiledikleri, yanılttıkları da görülür.

Bu yanıltma çabasının bir örneği Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu'nun Nisan 1980'de toplanan XIII. genel kurulu için hazırlanan çalışma raporunda yer almıştır.

Sekiz ana işkolunu kapsayan bir araştırma yapmıştır işverenler; işçilerin kıdem yıllarını saptamışlardır.

Bir de çarpıcı örnek geliştirmişlerdir. 5400 lira asgari ücret alan bir işçiye her yıl yüzde 20 zam yaparak, 25 yıl sonraki aylık ücretinin 429.282.- liraya ulaşacağını hesapetmektedirler. Sonrası kolaydır. Bunu 25 kıdem yılı ile çarpmakta ve işte demektedirler, "emekli olduğunda **bu işçiye tam 10 milyon 732 bin lira kıdem tazminatı ödenecek.**" Gerçi iş çevrelerini kendi araştırma sonuçları ele vermektedir. Sekiz ana işkolunda 25 yılını doldurabilen işçi sayısı, sadece bin kişi de dört kişidir. Bu durum işverenlerce hazırlanan tabloda da açıkça görülmektedir. Ne var ki, 10 milyon 732 bin lira sözü ile zihinleri bulandırmak mümkündür. Ancak bu sav gerçekci değildir. İşçiler arasında milyonun üstünde kıdem tazminatı alan kaç kişi vardır? Ama sormak gerek: Kıdem tazminatı kurumu yozlaştırmak bahasına, işçilik haklarından yararlanan TİSK Yönetim Kurulu nun işveren üyeleri yok mu?

Yönetim Kurulu'nun işveren üyeleri yok mu? Bu gibilerin kaç milyon lira kıdem tazminatı aldıkları niçin açıklanmıyor?

Kıdem tazminatı yükünü başka bir örnekle açıklamak gerekirse, bugün cari olan 5.400.— TL. asgari ücretle işe baslavan bir iscinin ücreti her yıl % 20 gibi çok makul bir oranda artsa ve bu işçiye başka hiç bir yan ödeme ve sosyal yardım yapılmadığı farzedilse dahi, bu işçinin 25 yıl sonraki ücreti ayda 429 bin 282 TL.'na ulaşacak ve emekli olduğunda kendisine 10 milyon 732 bin TL.'sı kıdem tazminatı ödenecektir.

Bu düşündürücü örnekler kıdem tazminatı müessesesinin bir an önce ciddiyetle ele alınarak hem yasal tavan, hem yasal fon bakımından dikkatli bir düzenlemeye tabi tutulması zorunluluğunu açıkça ortaya koymaktadır.

(TABLO : 1)

1978 SONUNDA ARAŞTIRMA KAPSAMINA DAHİL ÇALIŞANLARIN KIDEM YILLARI İTİBARİYLE BÖLÜNÜŞÜ

(Yüzde Olarak)

İşkolu	0-1	1	2	3	4	5	6-10	11-15	16-20	21-25	26	Çalışanların Toplamı
ÇİMENTO MÜS.	9.6	7.3	9.9	12.4	8.0	8.6	29.2	6.8	4.6	3.4	0.2	100
MESS	9.6	9.9	11.2	10.9	10.1	9.9	24.1	11.0	2.9	0.4	0.0	100
TOPRAK	14.6	19.7	15.9	8.3	5.8	6.4	12.9	10.5	4.6	1.1	0.2	100
ŞEKER	12.0	11.8	10.4	9.3	8.1	11.1	12.9	9.0	8.1	6.2	1.1	100
GIDA	22.6	13.0	9.8	9.6	6.1	6.5	17.4	6.6	4.2	1.8	0.4	109
KİMYA	8.6	11.0	8.8	9.0	7.5	9.2	26.4	14.2	4.1	1.1	0.1	100
DERİ	29.7	23.2	17.7	5.1	4.0	5.6	6.7	4.0	2.2	1.7	0.1	100
CAM	1.4	4.3	6.4	7.3	10.7	8.6	33.8	15.9	7.9	2.8	0.9	100
TOPLAM	10.5	10.4	10.4	9.7	8.7	9.3	23.3	10.3	4.7	2.3	0.4	100

Bunu görmeyenler ya da görmek istemeyenler, dün vardı, bugün de var!

ŞU İSTEKLERE BAKIN

Önümüzdeki günlerde, yeniden ertelenmezse çalışma meclisi bir kez daha toplanacak...

Gündeminde gene işçi hak ve özgürlükleri ve işte, 1981 dünyasında iş çevrelerinin bu meclisten bekledikleri([1]):

- *İşçilerin üye oldukları sendikaya vermeleri gereken üyelik aidatının işveren tarafından ücretlerden kesilerek ilgili sendikaya yatırılması yükümlülüğü (Check-off sistemi) kaldırılmalı,*
- *İşyerlerinde her çeşit sendikal çalışma yasaklanmalı,*
- *Görevleri gereği özel olarak korunmaları da gerekse, işyerlerinde sendika temsilcilerine farklı haklar tanınmamalı,*
- *Sendikalara üye olmak da, sendika üyeliğinden ayrılmak da noter aracılığıyla olmalı,*
- *Sendika üyelik aidatlarına "tavan" getirilmeli,*
- *Sendikaların siyasal partilerle ilgi kurmaları yasaklanmalı,*
- *Sendika yöneticilerinin siyasal partilerde görev almaları yasaklanmalı,*
- *İşkolu/işyeri toplu iş sözleşmeleri değil, tek sözleşme yapılmalı,*
- *Grev yasaklarının kapsamı genişletilmeli, örneğin, belediyelerde, Devlet Demir Yolları ve Türk Hava Yolları "gibi" hizmet sektöründe, faaliyetin tekel olarak yapıldığı sanayi ve hizmet sektöründe, bankalarda, petrol ve enerji üretim işlerinde, şeker ve gübre gibi mevsimlik işlerde, turizm sektöründe ve temel gıda maddesi üretimi yapılan işlerde grevler yasaklanmalı,*
- *Grevin uygulandığı işyerlerinde, grev "kamu düzenine", "kamu yararına" ve "genel ekonomik yararlara" aykırı noktalara geldiğinde, mahallin idare amirlerince veya Bakanlar tarafından ertelenebilmeli; erteleme grev başlamadan da yapılabilmeli,*
- *İşçilere, grev süresince, "çalışırken" aldıkları ücret kadar bir ücretin, her ay Sendikası tarafından ödenmesi sağlanmalı, aksi halde grev yapılmamalı,*
- *İşçileri işyerlerinin yönetiminde söz sahibi yapan hükümlerin toplu iş sözleşmelerine konul-*

ması yasaklanmalı, "yönetime katılma" gibi haklar tanınmamalı.

Bir çırpıda akla gelen istekler bunlar...

Çoğu resmi raporlarında yer alan ve bugünkü yönetime sunulan.

SORUNLAR BÜYÜR

Bu isteklerle Türkiye'de hiçbir yere varılması mümkün değildir.

İşçi sorunları askıya alınarak, hak arama yolları tıkanarak güvenli bir gelecek de düşünülemez...

Gerçekte, bu isteklerle ondokuz yıl önce ortaya konulanlar arasında temelde hiçbir fark da yoktur.

Ondokuz yıl önce bu istekler ortaya atıldığında, Devleti yönetenlerden şu karşılığı almıştı:

"...Yeni düzene girerken Türk işçisine sağlanacak haklar, o ileri demokratik ülkelerdeki haklardan dar tutulmamalıdır. Dar tutulursa, işçi kendi gayreti ve mücadelesiyle haklarının genişliğini nasıl olsa birgün o seviyeye çıkaracaktır. Bundan şüphe etmek, Türkiye'nin ileri Batı ülkelerine ayak uyduracağından şüphe etmektir. Bir defa demokratik düzene geçildikten ve demokratik uluslar topluluğunun bir üyesi haline geldikten sonra bu gelişme artık önlenemez demektir. Nasıl olsa elde edilmesi mukadder bir haklar dizgesini, o haklar uğrunda toplumu yaralayıcı, bölücü mücadelelere lüzum bırakmaksızın sağlamak henüz elimizdedir. Henüz elimizde olan bu fırsatın değerini bilmeliyiz..."(2)

Ocak 1962'de toplanan Üçüncü Çalışma Meclisi "bu fırsatın değerini" bildi.

Bugün, daha şimdiden, Yüksek Hakem Kurulu toplu iş sözleşmelerinden 24 Temmuz'u işçi bayramı kabul eden hükümleri çıkarıyor...

Ama, henüz elde olan fırsatın değerini bilmek için zaman gene de geçmiş değil! •

(1) Bknz. 11, 12, 13. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) nun Çalışma raporları.
(2) Aker, Önder: Sendika Özgürlüğü, YOL-İŞ Federasyonu Yayınları, s. 10, Ankara, 1981.

İşçilere yönetime katılma hakkı tanınmalı.

SOSYAL GÜVENLİK

TARIMDA SOSYAL GÜVENLİK VE TARIM İŞ YASASI

- Tarım kesiminde yaşayanların sorunlarının çözümü, toprak reformu gibi köklü önlemlerin alınıp uygulamaya konulmasıyla olasıdır.
- Tarım kesiminde çalışanların, çalışma süreleri belirlenmemiştir. İşyerlerinde dengeli ve yeterli beslenme olanakları sağlanmamıştır. İşverenle, tarım işçileri arasında yapılan sözlü anlaşmalarda işçiler, ekonomik ve sosyal haklarının korunması yönünden hiçbir hakka sahip bulunmamaktadır.

TOPLAM nüfus içinde kırsal nüfusun oranı giderek azalmakta fakat, sayısal olarak artmaktadır. Bugün nüfusumuzun yarısından çoğu —yüzde 58'i— kırsal alanda yaşamaktadır. Ancak bu kesim, Türk toplumunun en az örgütlenmiş ve sosyal güvenceden yoksun kalmış bölümü-

dür. Oysa, sosyal güvenliğin sağlanması, yürürlükte olan Anayasamızın olduğu kadar, geçmişteki Anayasalarımızın da Devlete verdiği önemli bir görevdir.

Ekonomik büyüme sonucunun tüm toplumumuza yansıması için, sosyal gelişme, güvenlik politika ve önlemlerinin tarım kesiminde çalışanları da kapsayacak biçimde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

1980 rakamlarına göre, ülkemizde çalışan 15.3 milyon kişinin 9,5 milyonu tarım kesiminde bulunmaktadır. Ayrıca, kırsal alanda 8—10 yaşlarından başlayarak, ekonomik değer olarak tarımsal çalışmalara katılanlar da dikkate alınırsa, bu sayının daha da artabileceği düşünülebilir.

Tarımda çalışanların aileleriyle birlikte sosyal güvence altına alınmaları, sürekli çalışma ve gelir olanaklarına kavuşturulmaları ve toplumsal düzen içinde yaşam standartlarının ve geleceklerinin korunmaları bir bütün olarak ele alınıp çözülmelidir. Kuşkusuz, tarım kesiminde yaşıyanların sorunlarının çözümü, toprak reformu gibi köklü önlemlerin alınıp uygulamaya konulmasıyla olasıdır. Bu nedenle, Hükümet programında yer alan toprak ve tarım reformu yasasının öncelikle ele alınıp yürürlüğe konulması, sorunların çözümü için gerekli ve zorunludur.

TARIM İŞÇİLERİ

Türkiye'de tarım işletmeleri sürekli olarak küçülmekte ve topraksız köylü sayısı giderek artmaktadır. Bu nedenle, bir yandan işletme geliri düşmekte, öte yandan kentlere göç hızlanmakta ve topraksız köylüler tarım işçiliğine doğru itilmektedir. Bu durum tarım kesiminde büyük ölçüde işçi toplumunun doğmasına neden olmaktadır. Bunların bir bölümü sürekli iş bulabilmekte, çoğunluğu geçici ve kısa sürelerle çalışabilmekte veya gizli işsiz olarak tarımın bünyesinde yer almaktadır. Bu durum gözönünde bulundurularak, kırsal kesimde yaşayanların sosyal güvenceleri sadece çalışan nüfusu değil, çalışmaya hazır büyük işçi toplumunu ve bunların aile bireylerini de kapsayacak biçimde; ekonomik, sağlık ve ürün yönünden ele alınmalıdır.

TARIM İŞÇİSİNİN SORUNLARI

Tarım işçisi dar anlamıyla ekonomik varlığını, iş kuvvetini tarım alanında değerlendirerek sağlayan kimse olarak tanımlanmaktadır.

Genellikle bunlar, emeklerini sunuş biçimlerine göre sürekli, mevsimlik ve gündelikçi olarak sınıflandırılmaktadır. Sürekli tarım işçileri, toplam tarım işçilerinin ancak yüzde 10'nunu oluşturmaktadır. Kendi topraklarında yerleşmiş sürekli işçilerin de bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. İşlerinin sürekliliği sağlanmış ve resmen güvence altına alınmış az sayıdaki işçi ise, Devlete ait tarım işletmelerinde çalışmaktadır.

Geçici olarak emek sunan mevsimlik ve gündelikçi tarım işçilerinin, işverenle ilişkileri çavuş, kâhya veya dayı gibi isimlerle anılan aracılarla kurulmaktadır. Örgütlenmemiş bu işçilerin, bir anlaşmazlık durumunda haklarını aramaları sözkonusu olmamaktadır.

İŞÇİ ÜCRETLERİ

Ülkemizde ilk kez en az ücret uygulanması, 3008 sayılı İş yasasının 32'nci maddesi gereğince birkaç ilde 1951 yılında başlatılmış ise de, ancak Devlet kuruluşlarında çalışan tarım işçilerinin ücretleri güvence altına alınabilmiştir.

Ücret, işçilerin yaşam düzeyini ve standardını gösteren bir ölçü olması nedeniyle, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Bugün, tarım işçileri en az ücret alan kategoriyi oluşturmaktadır. Ücretler, anlaşmaya ve geleneklere göre ödenmekte, bölgeden bölgeye ayrıcalıklı ve işçinin emeğini karşılamayan keyfi ödeme biçimleri uygulanmaktadır.

ÇALIŞMA SÜRESİ

Tarım kesiminde çalışanların, çalışma süreleri belirlenmemiştir. Bu durum, işverenle işçiler arasında sürekli anlaşmazlıklara konu olmaktadır. Çalışma süreleri bölgeden bölgeye, mevsimlere ve günün çeşitli zamanlarına göre değiştirilebilmektedir. Öte yandan, tatil günlerinde işçilerin izin kullanmalarına olanak verilmemektedir.

SAĞLIK DURUMU

Tarım işçilerinin, iş yerlerinde barınacak bir yerleri olmadığı gibi, su ve zorunlu gereksinimlerini karşılayacak hiçbir tesis de bulunmamaktadır. hastalık durumunda veya iş kazalarında başvuracakları bir yer yoktur. Özellikle tarımsal savaş işlerinde çalışanlar zehirlenme ve ölüm tehlikesiyle herzaman karşı karşıya bulunmaktadır.

BESLENME SORUNU

Tarım işçilerinin, işyerlerinde yeterli ve dengeli bir şekilde beslenemedikleri açıkça görülmektedir. Kendi geliri ile yeterli biçimde beslenme olanağını bulamayan işçiye, gerekli yiyecek maddelerinin sağlanmasında işverenin hiçbir katkısı olmamaktadır.

Çalışma yaşına gelmemiş çocukların ve kadınların oldukça ağır işlerde ve gece de çalıştırıldıkları sık sık görülmektedir.

TARIM İŞÇİLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ

Toplumumuzun en az örgütlenmiş ve sosyal güvenlikten yoksun kalmış kesimini tarımda çalışanlar oluşturmaktadır.

İşverenle, tarım işçileri arasında yapılan sözlü anlaşmalarda işçiler, ekonomik ve sosyal haklarının korunması yönünden hiçbir hakka sahip bulunmamaktadır.

Tarım işçilerinin, içinde bulundukları bu ağır koşulların düzeltilmesi yönünde, zaman zaman çaba gösterilmişse de, bu girişimlerden olumlu sonuç alınamamıştır. Günümüze kadar tarımın kendine özgü özellikleri doğal koşullara bağımlılığı, tarımsal kalkınmada istenilen düzeye ulaşılamaması, düzenli işletmelerin kurulup yaygınlaştırılamaması, sürekli iş olanağının kısıtlı olması, gibi nedenlerle, konu gündeme alındığı zaman hep engellenmiştir. Oysa, ileri sürülen bu görüşlerin büyük ölçüde geçerli olmadığı da kanıtlanmıştır.

Nitekim, ülkemizde Devlete ait tarımsal kuruluşlarda, engelleme için ileri sürülen görüşlerin doğruluğunu kanıtlayacak hiçbir gelişme olmamıştır. Sendikal çalışmalar nedeniyle bu kuruluşlarda tarımsal hizmetler duraksama göstermemiş, tam tersine tarımsal üretim artmıştır. Kamu kesiminde geçirilen bu deney, tarımda tüm çalışanların sosyal güvenceye kavuşturulması için yeterli bir ölçüt olmalıdır.

Aslında, diğer iş konularındaki hukuk anlayışının tarım kesiminde de aynen uygulanması en doğru yol olmakla beraber, bu konuda bazı çevrelerdeki kuşkuları gidermek amacıyla, tarımın en belirgin ve ayrıcalıklı özellikleri dikkate alınarak, tarım kesimi için iş ilişkilerini düzenleyen ayrı bir **"Tarım İş Yasası"**nın çıkarılması gerekmektedir.

Tarım işçilerinin örgütlenmesi yeterli mi?

Örgütlenmenin işgücü verimini artırdığı, kalkınmayı hızlandırdığı gelişmiş demokratik ülkelerde belirgin biçimde görülmektedir.

Ülkemizde, tarım işçilerinin örgütlenmesi çok yetersiz ve dar kapsamlıdır. Bu kesimde çalışanlar her türlü sosyal güvenceden yoksundur. İşveren işçi ilişkileri aracılar tarafından düzenlenmekte ve aslında çok az olan ücretin bir bölümü de bunlar arasında paylaşılmaktadır.

Anayasamız, **"çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, Devletce alınacak önlemlerle çalışanların korunacağını, kimsenin yaşına, gücüne, cinsiyetine uygun olmayan işte çalıştırılmayacağını, çocukların, gençlerin ve kadınların çalışma koşulları bakımından özel olarak korunacağını"** belirtmiştir.

Sanayi kesiminde çalışanlar bu haklara 1936'da kavuşmaya başlamış ve giderek hakları geliştirilmiş iken, tarım kesiminde çalışanların sosyal güvenceye kavuşturulmamış olması önemli bir eksikliktir.

Bu nedenlerle, tarım işçilerinin çalışmalarını düzenleyen, ücretlerini saptayan, zamanında ödenmesini sağlayan, işverenin sorumluluklarını belirleyen, aracıları ortadan kaldıran bir Tarım İş Yasasının çıkarılmasına gereksinim vardır.

Bu konuda günümüze kadar yapılan çalışmalar arasında en olumlusu 1979'da hazırlanıp Meclise sunulan "Tarım ve Orman İş Yasası'dır.

Söz konusu yasadan da yararlanılarak kısa bir sürede tarım kesiminde çalışanların sosyal güvenceye kavuşturulması olasıdır ve zorunludur. ●

EĞİTİM

ÜNİVERSİTENİN TEMEL İŞLEVİ

Doç. Dr. Necdet SÜMER

- Türk düşün yaşamında eleştirici ve irdeleyici bir özgür düşünme alışkanlığının yeterince kazanılabilmiş olduğunu söylemek güçtür.
- Felsefenin (düşün üretiminin) gündelik yaşamdan uzak, toplumsal sorunların canlı gerçeklerinden kopuk bir uğraş alanı olduğu yolundaki koşullanma henüz silinebilmiş değildir.
- Gerçekte orta öğretimden, temelde eğitim düzeninden kaynaklanan sorunların çözümünü yüklenmeğe zorlanması, üniversitelerin özgür araştırma ve düşün üretme gücünü zayıflatmakta, ya da böyle bir güç kazanmasına engel olmaktadır.

GENELLİKLE yazılarda ve konuşmalarda yargıların yeterince araştırmaya dayandığını, eleştirel bir bakışın ışığından geçirildiğini, "Bilmem kim büyük bir sanatçıdır, (ya da) düşünürdür' gibi yuvarlak ve duygusal nitelemelerden öte gidilebildiğini söylemek güçtür. Son günlerde ortaya atılan —ve bu noksanı görme bakımından çok da yararlı olan— 'roman" tartışması bu durumun çarpıcı bir kanıtıdır.

Türk düşün yaşamında eleştirici ve irdeleyici bir özgür düşünme alışkanlığının yeterince kazanılamamış olmasından ileri gelin bu durum, üretici bir canlılığa geçişi de engellemektedir. Sorun, temelde, eğitim sistemi ile doğrudan ilişkilidir kuşkusuz.

Belirtmek gerekir ki, dar olanaklara karşın, sanatçılarımız yaratma güçlerini her zaman kanıtlamışlardır. Bu açıdan toplumumuzda büyük bir gizilgücün (potansiyelin) varlığından da kuşku duyulamaz.

DÜŞÜN ÜRETİMİ

Ancak, özgün düşün (felsefe) üretebilen bir eğitim düzeni kurulamadığı, tarihsel araştırmanın ışığında ve çağdaş ölçüler içinde özgün sanat ve edebiyat eleştirisi geliştirilemediği sürece, yaratma gücü beslenebileceği en önemli kaynaktan yoksun kalır; şu ya da bu kurama öykünmekten, araştırmayla beslenmeyen —bu nedenle de yanlışa götürebilecek— salt çeviri ya da derleme düzeyinde kalmaktan kurtulunamaz.

İşte, bu sorunlara çözüm getirmek, bu besleyici kaynağı yaratmak, üniversitenin asal görevi ve varoluş nedenidir.

Toplumumuzda kültürel gelişmeyi engelleyen önemli bir koşullanma vardır: felsefenin, (düşün üretiminin) gündelik yaşamdan uzak, toplumsal sorunların canlı gerçeklerinden kopuk bir uğraş alanı olduğu yolundaki bu koşullanma —ve, kuşkusuz, yanılgı— henüz silinebilmiş değildir.

Oysa, gelişen çeşitli dallarıyla felsefe, insan—yaşam bağlarının ve sorunlarının irdelendiği, insanın temel yetilerinin işlendiği bir alandır.

İnsanı, hele yirminci yüzyılın koşullarında, yaşamı bölük pörçük algılamaktan kurtaracak; bilimiyle, sanatıyla, siyaseti ve ekonomisiyle yaşamı bütünlüğüne ele alacak özgür bir düşün üretimi, sürekli bir sistemli bir irdeleme demek olan felsefe, sağlam ve insanca bir toplumsal yaşam arayışının temel ve kaçınılmaz bir uğraşıdır.

Kendi özgün düşün üretimini gerçekleştirememiş bir toplumda, sanatın ve bilimin yaratıcı ve insan mutluluğuna dönük bir gelişme yoluna girmesi, kopyacılık ve öykünmecilikten kurtulması her alanda beyin yeti—emek savurganlığını önleyecek yolların bulunması olanaklı değildir.

SORUNUN KAYNAĞI

Bu yolda temel işlevi yüklenmesi gereken üniversitenin yaratıcı gücü bugün için tıkanmış görünmektedir.

Orta öğretimden gelen ve üniversite önünde git gide artarak biriken gençler, eğitim sistemine toplumsal—ekonomik bütünlük içinde çözümler getirilememesi nedeniyle, işsizler ordusuna katılmaktadır. Bu sorunun kaynağı üniversite olmamasına karşın, çözümler hep üniversite bünyesinde aranagelmiştir; doğal olarak da, bulunamamıştır.

İzlenen çözüm yolları iki noktada toplanabilir üniversitelerin alabileceği öğrenci sayısını ve üniversite sayısını artırmak; orta öğretimin yadsınamayan bir gerçek olan yetersizliklerini üniversitede gidermek. Oysa, değil 'kontenjan 'ı artırmak, üniversite sayısı bir kat artırılsa bile, yine yüzbinlerce genç dışarıda kalacaktır.

İkinci nokta açısından bakıldığında ise, üniversitenin öz işlevi ile orta öğretimin işlevini karıştıran bir yaklaşım görülmektedir. Orta öğretim üretilmiş bilimsel, felsefi ve sanatsal bilgileri öğrencilerine aktarmayı amaçlar. Üniversitenin işlevi ise, düşün ve bilgi üretmek, bilgi üreticisi yetiştirmektir. Getirilen çözümlerin, üniversitenin asal işlevinden uzaklaşmasına neden olacak, üretim gücünü düşürecek nitelikte olduğu görülememiştir.

GERÇEKÇİ ÇÖZÜM

Orta öğretimden çıkacak bilgili ve aydın kişiler toplum kalkınmasına katkıda bulunmak üzere çalışma yaşamının çeşitli iş alanlarında işlevler yüklenebilmelidir. Oysa orta öğretimi bitirenler üniversiteden başka yönelebilecekleri kurumlardan —çalışma ve gelişme alanlarından yoksundurlar; çünkü öğretim bu yönde düzenlenmemiştir. Dahası, büyük çoğunluk, üniversite öğrenimini yürütebilecek nitelikte de yetiştirilememektedir.

Böylece, gerçekte orta öğretimden ve temelde eğitim düzeninden kaynaklanan sorunların çözümünü yüklenmeğe zorlanması, üniversitelerin özgür araştırma ve düşün üretme gücünü zayıflatmakta, ya da böyle bir güç kazanmasına engel olmaktadır.

Üniversite, —adından da anlaşılabileceği gibi— evrensel boyutta düşün, bilgi ve sanat üretimine kaynaklık eden kurum olma niteliğini kazanmalı ve yitirmemelidir; tersine, bu niteliğini ve işlevini geliştirmeğe yönelmelidir. Batı'da, üniversitenin bu temel işlevini yürüten fakültelerine 'Felsefe Fakültesi' adı verilmesinin nedeni buradadır. Çünkü, düşün ile günlük yaşam temelde biribirinden kopuk, ayrı şeyler değildir.

İnsan—toplum—yaşam sorunlarına düşünsel (felsefi) bütünlük içinde çözümler arayıp bulmayı amaçlayan felsefe fakülteleri üniversitelerin can damarlarıdır.

Toplumun şu ya da bu öğretilerce güdülmekten kurtulmasının, özgürce düşünme—yaratma—yaşam arasındaki üretici çarkı kurmak ve geliştirmekten başka yolu olmasa gerektir. İnsana yakışır ve sağlıklı bir toplumsal yaşamın sürekliliği, böyle bir yaratıcı gelişme sürecine toplumca katılmayı gerektirir. Demokrasinin kaçınılmazlığı ve çağdaş uygarlığın temel bir değeri sayılması bu nedenledir; erdemi de bunu öngörmesindedir.

DÜŞÜN ÜRETİMİ VE DEMOKRASİ

Nitekim, Arayış'ın 17'nci sayısında yayınlanan "Şiir ve Demokrasi" başlıklı yazıda da değinildiği gibi, Eski Çağ tarihinde gerçekleştirilmiş tek demokrasi örneği olan "eski Yunan demokrasisi"nin (o çağda toplumsal ekonomik ve siyasal sorunların üstesinden gelinememesi nedeniyle) sona ermesinden iki bin yıla yakın bir zaman sonra, çağımızda yeniden benimsenip temel bir değer olarak yaşama geçirilmeğe çalışılması, bu erdemi kanıtlamağa yeterlidir.

Atina demokrasisinin sorunlarını yaşamış büyük düşünürleri, Sokrates, Platon ve Aristoles'i yetiştiren ortam, Atina polis'inin demokratik ortamıydı. İlk felsefi sistemin yaratıcısı Platon'un (demokrasi sorunları karşısında getirdiği çözüm önerileri 'utopik' de olsa)* tasarladığı "devlet"te yöneticilerin filozof olmalarını temel koşul olması, önemli ve anlamlıdır. Ne ki, sağlıklı ve mutlu bir toplumsal yaşamı gerçekleştirmede ve korumada "filozof"tan beklenilen "erdemler"in kişilere bağlı olmayan bir süreklilik kazanabilmesi için, —bu büyük Yunan düşünürlerini de yetiştiren— demokrasisinin yaşam ortamının korunup geliştirilmesi gerekliydi. Bu başarılamadığı için, Yunan demokrasisinin ardından Yunan felsefesinin yaratıcı ve humanist niteliği de git gide yitmiş; Platon ve Aristoteles'in sistemleri Orta Çağ boyunca çarpıtılarak din dogmalarına dayalı yaşam biçimlerini destekleyecek biçimde yorumlanmağa ve dinle uzlaştırılmağa çalışılmıştı.

Ne zaman ki felsefe, Avrupa'daki zincirleme rönenasn atılımları ile skolastik kılığından sıyrılıp humanist niteliğine kavuşmuştur, o zaman düşün, bilim ve sanattaki yeni gelişmelerle, yirminci yüzyıla varan demokratik yaşam arayışlarının kapıları yeniden açılmıştır, tıpkı Atatürk devrimi ile Türk toplumu için olduğu gibi. Bu gelişmeler, çağımızda, demokratik yaşam biçimini geniş toplumsal boyutlarda yaşama geçirebilme olanaklarını da artırmıştır. Bu açıdan bakılınca, çağdaş, humanist ulusçuluğun demokrasi ile yakın bağı da açıkça ortaya çıkar.

Bugün insanlık demokratik yaşam biçimini gerçekleştirme, yaygınlaştırma ve geliştirme yolunda çağdaş uygarlığın getirdiği olanaklardan yararlanma, olanakları bu amaca yönlendirme çabası içindedir. Güçlükler ve engeller bugün de çoktur; ama, ulusların bağımsızlıklarına ve kişiliklerine saygıya dayalı, mutlu ve barışçı bir dünyanın kurulabilmesi, kuşkusuz, bu engellerin aşılmasına bağlıdır.

SONUÇ

İşte üniversitenin yurtta ve dünyada barış güden özgürce düşün üretme işlevinin önemi de burada açıkça belirmektedir. Toplumsal—kültürel kalkınmanın ve Türk toplumunun insanlığın uygarlık yolundaki ilerlemesine katkısının itici gücü bu işlevin geliştirilmesiyle sağlanabilecektir. Düşünde, sanatta ve toplumsal düzende kopyacılıktan kurtulmanın başka yolu da olmasa gerektir. ●

* *Platon'un, düşlediği toplum düzenini Sicilya'daki Yunan kenti Syracusai'da, kırsal Dion'un desteğini alarak yaşama geçirme girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır.*

HAİG'İN ÇİN GEZİSİ

Haig: Sovyetleri kışkırtmadan suçlanıyor.

- **ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki denge, dünya barışının temelini oluşturmaktadır. Bu denge de son çözümlemede, iki ülkenin nükleer teknolojilerine dayanmaktadır.**

- **Haig'in Çin'e silah satılacağını açıklaması, Sovyetleri "gereksiz yere kışkırtmak"tan ve ilişkileri zedelenmiş bulunan güven ortamını ve psikolojik kararlılığı ortadan kaldırmaktan başka bir işe yaramaz.**

AMERİKAN Dışişleri Bakanı Alexandr Haig'in Çin gezisi, daha çok, Amerikan-Sovyet ilişkileri açısından önemli sayılabilecek gelişmelere yol açtı. Haig'in ABD'nin bundan böyle Çin'e silah satacağını açıklaması, Amerikan-Sovyet ilişkileri bağlamında düşünülmelidir.

Daha başlangıcında, Nixon-Kissinger döneminde kurulan Çin bağlantısı Sovyet-Amerikan ilişkileri içine oturtulmuştur. Sovyetler Birliği-ABD-Çin üçgeni içinde Nixon-Kissinger ikilisi bir yandan Sovyetlerle ilişkilerini geliştirmeye, yumuşatmaya özen göstermiş, öte yandan Çin bağlantısını ise, bu yumuşama ortamı içinde Sovyet diplomasisini dengelemek ve Sovyetlere karşı yeni bir pazarlık gücü oluşturmak için kullanmıştır. Yumuşama politikasının ağırlık kazandığı ve geliştirildiği bir dönemde Nixon-Kissinger ikilisi, Çin ile ilişkilerde dikkatli davranmış, örneğin bu ülkeye silah satmamış, Çin'i açıktan Sovyetlere karşı kullanmak gibi tehlikeli bir yolu seçmemiştir. Örneğin, o dönemde ABD Çin'e yalnızca radar, kamyon, nakliye uçağı gibi askeri "destek" araçları ve askeri açıdan da kullanılabilecek sınırlı teknoloji satmıştır. Amerikan-Sovyet ilişkilerinde yeni bir gerginlik ve güvensizlik ortamına girilirken, Çin-Amerikan ilişkileri daha da özen gösterilmesi gereken bir nitelik kazanmaktadır.

DENGE VE PSİKOLOJİK KARARSIZLIK

Bugün, ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki denge, dünya barışının temelini oluşturmaktadır. Askeri açıdan gittikçe artan bir silahlanmaya, siyasi açıdan da çözülemeyen sorunlara oturtulmuş bu dengenin sağlam ve sağlıklı bir barış için ne denli yeterli olduğu kuşkusuz tartışma konusudur. Böylesine nazik bir ortam içinde bulunan "denge"ye bir de psikolojik kararsızlık katmak gerçekten tehlikelidir.

Sovyet-Amerikan askeri dengesi, son çözümlemede, bu iki ülkenin nükleer teknolojilerine dayanmaktadır, ve her iki ülke de dengeyi hasmı aleyhine bozabilecek teknolojik atılımları gerçekleştirebilecek durumda değildir. Bu açıdan, tarafların öteki ülkelerle ilişki ve ittifakları askeri dengeyi etkilemez. Bununla birlikte, bir tarafın siyasi-psikolojik taktik kazanımlarının, sürekli olarak öteki taraf aleyhine kullanılması ilişkilerde gerginlik yaratır. Stratejik denge açısından olmasa bile, hasmı karşısında "köşeye sıkıştırıldığını" düşünen taraf, genel dengenin bozulduğu kanısına kapılabilir. Böyle bir psikoloji, olayların yanlış algılanmasına neden olur, davranışlarda sertlik yaratabilir.

Aradaki psikolojik denge bozulunca, ilişkilerdeki çatışma ve gerginlik tehlikeli boyutlara ulaşır. Nitekim, bunun içindir ki, Nixon yönetimi, "Çin kartı"nı çok dikkatli ve Sovyetlere "köşeye sıkıştırıldıkları" izlenimi vermeden kulanma yolunu seçmiş, bunda da oldukça başarılı olmuştur. Buna karşılık, Sovyet yöneticilerinin karşı tarafın psikolojik gereksinmelerine her zaman aynı özenli yaklaşımı gösterdiklerini söylemek zordur.

YENİ DURUMUN SONUÇLARI

Şimdi, Haig'in Çin'e silah satılacağını açıklaması New York Times'ın yazdığı gibi, Sovyetleri "gereksiz yere kışkırtmak"tan ve ilişkilerdeki zaten zedelenmiş bulunan güven ortamını ve psikolojik kararlılığı ortadan kaldırmaktan başka bir işe yaramaz. Nitekim, Sovyetler Birliği, bu gelişmeye "seyirci kalamayacağını" söyleyerek çok sert bir tepkiyi şimdiden göstermiştir. ABD'nin bağlaşıkları da bu yeni durumdan tedirgindirler. Çin de kendini gereksiz yere sert Sovyet tepkilerine açık duruma getirmiştir.

Bu arada, ABD Çin'in öteki "baş düşman"ı Tayvan'a da en gelişmiş FX uçaklarıyla birlikte 800 milyon dolar tutan bir satış listesi sunmaktadır. Her isteyene istediği kadar silah satarak barışı korumak, yeni ABD yönetiminin ana yöntemi gibi görünmektedir. Dış politikada, özellikle ABD gibi bir ülkenin dış politikasında, hataya yer olmadığını Başkan Reagan'ın öğrenmesini beklemeye, dünya barışının tahammülü kalmışmıdır? Unutulmamalıdır ki, nükleer çağda, savaş sonrasında, hataları inceleyecek ve düzeltecek tarihçi ya da devlet adamı kalmayacaktır. •

İTALYA'DA DEVLETİ PARA İLE ELE GEÇİRENLER

- **Çıkar uğruna, para uğruna insanların inançlarını nasıl yiyebildiklerini; kamu görevlerinde bulunan kişilerin bu uğurda kimlerle işbirliği yapabildiklerini göstermesi bakımından da suistimalci ve otoriterci bu masonların öyküleri ilginç.**

- **Olay açıkça gösteriyor ki, İtalya'da Devleti ele geçirmek isteyenler, yalnızca silahlı çetelerden ibaret değil, bunların yanında, devleti ekonomik gücüne dayanarak ele geçirmek isteyenlerin de olduğu anlaşılıyor.**

ARAYIŞ'IN 15'inci 16'ıncı sayılarından anımsanacağı gibi, geçdiğimiz Mayıs ayının sonlarında İtalya'da, büyük skandallara neden olan gizli bir mason locası ortaya çıkarılmıştı. Loca üyesi oldukları belirlenen üç bakan ile çok sayıda üst rütbeli sivil ve asker bürokratın da söz konusu skandallara karıştıklarının anlaşılması üzerine, İkinci Dünya Savaşı sonrası döneminin kırkıncı hükümetinin başbakanı olan Forlani istifa etmişti.

Basınımızın, nedense hemen hemen hiç ilgi göstermediği ibret verici bu olay, İtalya'da ve öteki ülkelerde büyük yankılar yapmış bulunuyor.

LOCANIN ÖNDERİ BİR FAŞİST

Skandalların eksik olmadığı İtalya'da, benzerlerinin en büyüğü diye nitelenen bu skandalları yaratan ve "Propaganda 2'' adı ile tanınan gizli mason locasının önderi "Büyük Üstad Licio Gelli.''

Hakkında tutuklama kararı çıkınca, skandallara ışık tutabilecek nitelikte olduğu sanılan birçok önemli belge ile birlikte firar eden Gelli, o arada, henüz belirlenemeyen bir Avrupa hava limanından Forlani'ye bir mesaj göndererek, loca üyelerinin adlarının açıklanmasından sonra ortaya çıkabilecek **"uluslararası yansımaların tehlikelerinden"** söz ederek de zamanın başbakanına bir tür şantaj yaptı.

62 Yaşındaki Geli, 17 yaşında iken İspanya iç savaşına katılan faşist İtalyan birliklerinde görev yapmış.

Daha sonra İtalya Faşist Partisine katılmış ve partide belli düzeyde etkin görevler almış.

Sanayici olarak adını duyurması ise 1965 yılına rastlıyor. Loca'ya 1971 yılında girdiği ve 1975 yılında da locanın tüm denetimini eline geçirdiği anlaşılıyor.

Licia Gelli gizli mason locasının önderi

LOCANIN HER KESİMDEN ÜYESİ VAR

Gelli'nin, bankacı Michele Sindona'nın yalancıktan kaçırılması olayındaki ve bazı dolandırıcılıklardaki rolünü soruşturan yargıçların, ''büyük üstad''ın Toskana'daki villasında yaptıkları araştırmada ele geçirilen listelerde yer alanların adları, görevleri, inanılır gibi değil. 962 kişilik listede müstafi hükümetin üç bakanı yer alıyor. Adalet Bakanı, Çalışma Bakanı ve Dış Ticaret Bakanı. Bunlardan ilk ikisi Hristiyan Demokrat, üçüncüsü de İtalyan Sosyalist Partisinden.

Listede, ayrıca, 183 üst rütbeli subay ve general var. Generallerden birisi Genel Kurmay Başkanı, ikisi İtalya gizli haber alma örgütünün servis başkanları, bir diğeri de gümrük koruma generali.

Bunların yanında, listede, müsteşardan genel müdüre kadar 260 yüksek dereceli sivil bürokratın, 30 kadar parlamenterin, İtalya'nın önde gelen iş adamlarının, gazetecilerinin, bankacılarının, gümrük yetkililerinin ve mafya şeflerinin yer aldığı bildiriliyor.

LOCANIN YARATTIĞI SKANDALLAR ÇOK VE ÇEŞİTLİ

Öyle anlaşılıyor ki locanın karıştığı skandallar çok ve çeşitli. İleri sürülen savlara göre loca, silah kaçakçılığından şiddet eylemlerine kadar, askeri ve siyasal ispiyonajdan çeşitli mali yolsuzluklara, rüşvet olaylarına, vergi kaçakçılığına kadar uzanan bir skandallar dizisinin kahramanı. Ayrıca aşırı sağ ile yakın ilişkileri bulunduğu ve geçen ilk baharda bir darbe girişimi planladığı, verilen haberler arasında. Hemen hemen son on yılın her skandalı ile ilişkisi bulunduğu sanılan Locanın en çarpıcı yolsuzlukları, 1,5 milyar dolara varan vergi kaçakçılığı, Suudi Arabistan'a verilen 115 milyon dolarlık rüşvet. Bunun bir bölümünün İtalyan parlamenterlerinden bazılarına geri döndüğü de söyleniyor.

KAMU GÖREVLİLERİNE İŞDEN EL ÇEKTİRİLİYOR

İtalyan Anayasasına göre gizli dernek üyelerinin kamu görevi yap-

maları yasak. O nedenle, loca üyesi olduğu sanılan kamu görevlilerine önce 45 gün süre ile işden el çektiriliyor.

Loca üyelikleri kesin olarak belirlenenlerin işlerine son verilecek. Herhalde neden oldukları skandalların gerektirdiği cezaları da ayrıca çekecekler.

OLAY HER YÖNÜYLE DÜŞÜNDÜRÜCÜ

Ayrıntısına inildikçe, olay, iyi tasarlanmış bir polis romanını andırıyor, Ama, bir roman değil. Gerçeğin ta kendisi ve her yönüyle düşündürücü, ibret verici.

Hiçbir zaman çoğunluk elde edemeyen, fakat yirmi yıldan beri iktidarda olan Hristiyan Demokratların, nasıl iktidarda kalabildiklerini açıklamaya da belki bir ölçüde bu skandallar dizisi katkıda bulunabilir.

Çıkar uğruna, para uğruna insanların inançlarını nasıl yiyebildiklerini; kamu görevlerinde bulunan kişilerin bu uğurda kimlerle işbirliği yapabildiklerini göstermesi bakımından da suiistimalci ve otoriterci bu masonların öyküleri ilginç. Nitekim bir sosyalist bakanla bir Hristiyan Demokrat Bakan, bir İtalyan generali ile bir mafya şefi, Devleti soymak için aynı gizli örgütte yer alabiliyor, işbirliği yapabiliyor.

Olay, sanki, "**paranın açamıyacağı kapı yoktur**" sözünü doğrulamak için düzenlenmiş. Çünkü Loca, ekonomik gücü sayesinde devletin tüm kilit noktalarını denetim altına almış. Hattâ Devlet neredeyse bu grubun denetimi altına giriyormuş.

Zaten olayın en önemli yanı da bu. Olay açıkça gösteriyor ki İtalya'da Devleti ele geçirmek istiyenler, yalnızca silahlı çetelerden ibaret değil. Bu silahlı çetelerin yanında, devleti ekonomik gücüne dayanarak, parasına güvenerek ele geçirmek istiyenlerin de olduğu anlaşılıyor.

Devleti yönetenler, silahlı çeteler gibi, Devleti ele geçirmek istiyen paralı çetelerin de üzerine etkin bir biçimde yürümeli, devleti sinsi sinsi kemiren bu çetelere aman vermemelidir. •

EKONOMİ

SIKI PARA POLİTİKASINDAN VAZGEÇEN DÜNYA

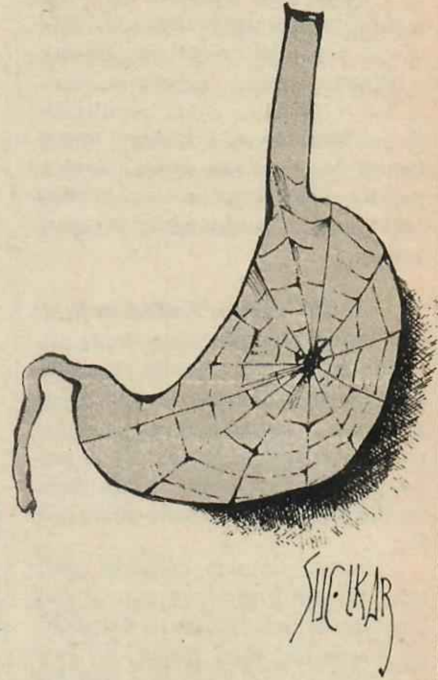
- **OECD, IMF ve merkez bankalarının üst örgütü konumundaki BIS'de, Avrupalı ülkeler, "sıkı para politikaları"na başkaldırdılar. Yeni bir ekonomi politikasına gerek bulunduğunu vurguladılar.**

- **Sıkı para politikasına başkaldırıda, enflasyona karşı mücadelede başarısız kalınması, işsizliğin artması ve büyüme hızlarının yavaşlaması etken oldu...**

- **Sıkı para politikasına karşı Avrupalıların başkaldırısı Türkiye için de yaşamsal önemde. Türk mali otoritelerinin de katıldığı uluslararası toplantılarda dile getirilen gerçekler, Türkiye için uyarıcı olacak mı?**

ULUSLARARASI Para Fonu'nun Gabon'daki toplantısından sonra OECD Bakanlar Komitesi'nin Paris'deki yıllık toplantısında da, enflasyon ve işsizlik sorunlarına ağırlık verildi. Avrupalı ülkelerin Birleşik Amerika'yı doların hızla yükselmesine yol açan yüksek faiz politikası ve bunun sonucunda Avrupada ekonomik bunalımın derinleşmesi nedeniyle oldukça sert biçimde eleştirdikleri toplantıda, OECD üyesi ülkelerin büyük çoğunluğunun "**sıkı para politikası**"na **karşı** oldukları ortaya çıktı.

"**Sıkı para politikası**"ndan, bu politikayı yıllardır "**piyasa ekonomisi kurallarının**" ayrılmaz bir parçası gibi öğütleyen OECD kurmayları da umut kesmişti. OECD kurmaylarınca hazırlanan raporda, enflasyonun yeniden canlanmasının "**sıkı para politikaları**"nın bu alanda pek başarılı sayılamayacağını kanıtladığı belirtiliyordu. Ayrıca, ekonomik büyüme hızlarındaki yavaşlama ve çok sayıda ülkede siyasal bunalımlara yol açacak boyutlara ulaşan işsizlik sorunu da "**sıkı para politikası**"nın ürünüydü. Oysa, enflasyonla başarıyla mücadele edilebilmiş olsa bile, bu mücadele ekonomik büyümeyi yavaşlatmamalı, aksine hızlandırmalıydı. "**Sıkı para politikası**"nın dayanağı olan "**talebi baskı altında tutarak ekonomik büyümeyi hızlandırmak**" ise olanaksızdı.

OECD kurmalarına göre, artık parasal kısıtlamaları geçvşeterek daha esnek yaklaşımlara yönelmek gerekmekteydi.

IMF ve SIKI PARA POLİTİKASI

OECD, yıllardır savunuculuğunu yaptığı ekonomi politikalarının istenilen başarıyı getirmediğini kabul eden ve değişik arayışlar içine giren ilk uluslararası kuruluş değildi. "Sıkı para politikası"nın olumsuz sonuçlarına, kısa bir süre önce, IMF'nin Gabon'daki yıllık toplantısında değinilmişti.

Son olarak da, merkez bankalarının üst örgütü konumundaki Uluslararası Ödemeler Bankası toplantısında sıkı para politikasının sosyal ve siyasal maliyetlerine dikkat çekildi.

Adı geçen uluslararası kuruluşların toplantılarında dile getirilen bu gerçekleri, Maliye Bakanı Kaya Erdem, Dışişleri Bakanı İlter Türkmen ve Merkez Bankası Başkanı Osman Şıklar da dinledi.

TÜRKİYE'DE DURUM

"Sıkı para politikası"na, karşı Avrupa'da olgunlaşan tepkinin Türkiye için yaşamsal önemi var. Öncelikle istihdam sorunu, Türkiye'de Avrupa'dan çok daha ciddi boyutlarda. İlk kez Milli Güvenlik Konseyi Bütçe-Plan Komisyonu raporunda önemine dikkat çekilen istihdam sorunu, 1981 yılı ekonomik programında şöyle aktarılıyor:

"1980 yılında Türkiye'de İş ve İşçi Bulma Kurumu kanalıyla iş arayanlar sayısı 280 bin kişi civarındadır. Yaklaşık 650 bin kişinin başka kanallarla iş arayan açık işsiz olduğu, ayrıca 1,1 milyon kişinin de iş aramamakla beraber işgücü fazlası durumunda bulunduğu tahmin edilmektedir.

Ayrıca, tarımda çalışıyor görünen 700 bin kişinin de aslında gizli işsiz durumunda olduğuna dair deliller mevcuttur. Özel olarak, 2,7 milyon kadar işgücü fazlasının 900 bin kadarı iş arayan, 1,1 milyon kadarı iş aramayan işsizlerden oluşmakta, 700 bin kadarı ise tarımda gizli işsiz durumdadır.

İşgücü arzı son 5 yılda ortalama 500 bin kişi artarken işgücü talebi son 2 yılda kayda değer bir artış göstermemiştir. 1981 yılında, ekonomik faaliyetlerin artması ve yüzde 3'lük bir gelir artışı sağlanması halinde 90 bin civarında yeni istihdam sağlanabilecektir."

SABANCI: araba heran takla atabilir.

Yıllık programdaki verilere göre, 24 Ocak kararlarıyla sıkı para politikası uygulamasına geçen Türkiye'de ekonominin istihdam potansiyeli 14 milyon 828 binden 14 milyon 610 bin kişiye düşmüştü. Buna karşın, iş talebinde bulunanlar 542 bin kişi artarak 16 milyon 800 bin kişiden 17 milyon 342 bin kişiye çıkmıştı. 24 Ocak kararlarının istihdam açısından maliyeti, işsizler ordusuna yalnızca 1980 yılı içinde 760 bin kişinin eklenmesi olmuştu.

Aynı politikaların süreceği varsayımına dayalı yıllık program, en iyimser koşullarda işsizler ordusunun 384 bin kişi daha artarak, tarım kesimindeki gizli işsizlerle birlikte 3 milyon 116 bin kişiye çıkacağını umuyordu. Bunun anlamı ise, Türkiye'de iş talebi olan her beş kişiden birinin bu talebinin yerine gelmeyeceğiydi.

Öte yandan, "sıkı para politikası" Türkiye'de de yatırımları durdurarak büyümeden bütünüyle vazgeçildiği bir dönemi başlatmıştı. Türkiye'de ulusal gelir binde 8 oranında azalmıştı.

"Sıkı para politikası" yanlılarının övündükleri tek gösterge enflasyonla ilgili görünüyor. Mayıs ayı sonu itibariyle, geçen yıl yüzde 115 dolayında olan tüketici fiyatları artışının bu yıl yüzde 38'e indirildiği söyleniyor. Ancak bu konuda da ciddi tereddütler var. Nitekim, bu tereddütler nedeniyle, Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliğinin Mali ve Ekonomik Dairesinin eşgüdümünde fiyat endekslerini gözden geçirmek üzere komisyon kuruldu. Sabancı Holding lideri Sakıp Sabancı, "**Bu rakamlar doğruysa**" diyor ve ekliyor:

"Faizlerin de aşağıya inmesi gerekirdi. Enflasyon yüzde 35'e düştüyse, mevduat faizi yüzde 40'ı aşmamalıdır."

Kaldı ki, Sabancı'ya göre "**enflasyon frenine sert basmamak**" gerekiyordu. Araba her an takla atabilirdi. Bunu önlemek için, enflasyonun belli bir ölçüde devam ettirilmesi "**zorunluydu.**"

Profilo Holding lideri Jak Kahmi de tehlike sinyalleri verme gereksinimi duyuyordu:

"Türkiye deflasyon tehdidi altındadır. Bu enflasyondan da tehlikelidir." ●

PETROL

TÜRKİYE'NİN ULUSAL PETROL SORUNU

Dr. MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

- **Petrol tüketimi artan ve ödemeler dengesi açık veren Türkiye'de, bu yıl yerli petrol üretimi 2.3 milyon tondan 3 milyon tona sıçrayabilecek mi? Yoksa Enerji Raporu–1981 de açıklanan biçimde 1.9 milyon tona mı düşecek?**

TÜRKİYE, ödemeler dengesi sürekli açık veren ve dış borç yükü artan, adı gelişme sürecinde olsa da gelişmesi duralamış bir ülke. Giderek ekonominin gerilemesinde, dışalım petrol yükünün olumsuz etkisi başta geliyor. Yanılgılı enerji modeli kapsamında ekonominin işlerliği için petrole gereksinim var. Öte yandan endüstrileşmek için dövizi gereksinim olduğu da ayrı bir gerçek. Türkiye ekonomisinde petrol ve döviz gibi iki kıt ögenin birbirini yok etmesi, gelişmenin içine düştüğü kısır döngü.

Türkiye'de geçtiğimiz yıl 15.9 milyon ton olan petrol tüketiminin bu yıl 17.2 milyon ton olması programlanmış bulunuyor. Yerli petrol üretimine gelince, 1978/1979 döneminde küçük artışların ardından, on yıldır izlenen gerilemeye uygun biçimde geçen yıl da düşerek 2.3 milyon ton düzeyinde kalınmıştı.

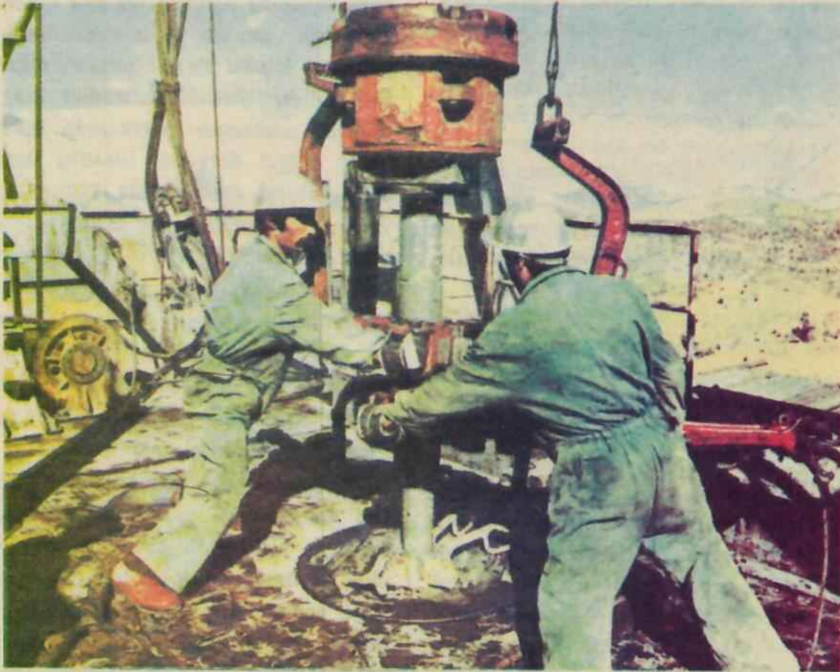
Zengin yatakların üzerine çöreklenmiş yabancı şirketler 1 milyon 413 bin ton petrol sağlarken, kamu kuruluşu Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) yalnızca 940 bin ton çıkarabilmişti. Yetkililerin yaptığı açıklamaya göre TPAO'nun 1981 yılında programlanan 1 milyon 50 bin tonluk yerli üretim düzeyini aşacağı savlanıyor. Toplam yerli petrol üretiminin bu yıl ne olacağı ilginç beklenti konusu.

Yeni petrol bulgularının ardından, TPAO ve yabancı şirketlerin toplam üretimi 3 milyon tona çıkabilecek ya da bunu aşabilecek mi? Yoksa Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı uzmanlarınca hazırlanmış Şubat 1981 tarihli Enerji Raporu'nda öne sürüldüğü gibi, bu yıl yerli petrol üretimi 1.9 milyon ton düzeyine mi düşecek.

Enerji Raporu, petrol tüketiminin giderek artacağını ve 1983 yılında 22.3 milyon ton düzeyine çıkacağını açıklıyordu. Rafa kaldırılan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ise, Türkiye'nin gelişmesi sürdüreceğini varsayarak, 1983 yılında bu değerin 27.1 milyon tona ulaşmasını öngörmüştü. Ekonomik duralama nedeniyle planlanan ereklere ulaşılamaması doğal bir olgu. Öte yandan Enerji Raporu'na göre, yerli petrol üretimindeki düşüşün de süreceği, 1982 yılında 1.8 milyon tona inildikten sonra, 1983 yılında 2.2 milyon tona çıkılabileceği açıklanmaktadır. Oysa Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1983 yılında yerli petrol üretiminin 6 milyon tona çıkarılmasını öngörmüştü.

TPAO üst düzey yetkililerinin son günlerde basında yer alan açıklamalarında, gelecek üç yıl içerisinde yerli üretimin 9 milyon ton düzeyine çıkacağı da savlanıyor. Üç yılda üç katı aşkın bir üretim artışı olası mı? Planlanan petrol üretiminin gerçekleşebilecek olandan büyük gösterilmesi, geçmişte olduğu gibi yeni tüketim artışlarına gerekçe oluşturmaz mı? Kaldı ki gerçekleşemeyecek erekler, yabancı sermaye yanlısı Friedman ekonomistlerine, petrolde devlet işletmeciliğini çökertmek için yeni kozlar hazırlamaz mı?

Önümüzdeki on yıllık dönemde genel enerji tüketiminde petrolün payının önemli ölçüde düşürülemeyeceği bir gerçek. Türkiye'nin döviz sorununun çözümlenmesi de zor. Döviz sorunu çözümlense de, dünya piyasasında giderek petrolün kıtlık derecesinin artması kaçınılmaz. Bu koşullar altında en tutarlı yol, ülke ekonomisinin gereksinimi olan petrolün

Planlı bir biçimde artırılması gereken petrol aramalarında, en gelişmiş teknoloji kullanılsa bile, petrol üretimi kısa sürede hızla artırılamaz ya da artmaz.

yerli üretimle sağlanan bölüntüsünü olabildiğince artırmak. Bu amaçla da dört elle sarılmak gereken uluslararası petrol tekelleri değil, Devlet işletmeciliği. Oysa Türkiye açısından petrol, üretimi engellenip tüketimi kamçılanan ana enerji kaynağı olmanın ötesinde, ülkedeki kapanları yabancılara sınırsızca sunulan bir doğal zenginlik.

Petrol aramaları büyük yatırım gerektirir, risk faktörü yüksektir, gelişmiş teknolojiye gerek vardır gibi savlarla yirmibeş yıl önce uluslararası petrol tekelleri ülkeye sokulurken, Türkiye'nin petrol satarak döviz kazanacak duruma geleceği öyküleri de söyleniyordu. Belli yatırım yapma, yeni teknoloji getirme, zorunlu aramada bulunma, çıkarılacak petrolü devletle paylaşma gibi yaptırımlarla bağlanmayan, buna karşılık Türk halkının malı olan petrolü kendi malları gibi çıkarma ve Türkiye ile paylaşmadan kazanç sağlama olanakları tanınan yabancı şirketler ne yaptılar?

Amerikan petrol şirketlerinin danışmanı 'Max Ball'ın önerilerine uygun biçimde çıkarılan yasayla Türkiye'ye yerleşen yabancı şirketler, Ortadoğu'daki gibi büyük petrol kapanlarının bulunma olasılığının az ve petrol aramada ülkeye özgü güçlüklerin bulunduğunu görünce, önceden Devlet eliyle saptanmış petrolce zengin Güneydoğu Anadolu'daki belli kapanları sömürmeye yönelirken, kazancı yüksek olan rafinericiliğe ve petrol ürünleri pazarlamasına el attılar.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na geçen boyutuyla ülkemizde jeolojik bakımdan olanaklı petrol varlığı en az 690 milyon tondur. Eldeki verilerle yapılan hesaplamalara göre, Türkiye'nin güvenceli olarak beklenir petrol rezervinin 400 milyon ton olduğunu söylemek olasıdır. Petrol varlığı açısından birinci derecede önemli yöreyi Güneydoğu Anadolu ve Toros kuşağı oluşturmaktadır. İkinci derecede Kuzey Anadolu dağ kuşağı gelmektedir. Anadolu kıta içi yöreleri ise üçüncü sırada yer almaktadırlar. Deniz alanlarını en son sıraya koymak gerekmektedir.

Türkiye'nin kara ve denizdeki petrol varlığını tümüyle ortaya koyabilmek için yaklaşık 12 000 kuyu açılmalıdır. Ama bugüne dek yalnızca 1481 kuyu açılabilmiştir. Yapılan arama yatırımları da, petrol dışalımı harcamalarının yanında çok cılızdır. Petrol aramaları için başlangıçtan bugüne dek TPAO ve yabancı şirketlerin yaptıkları arama yatırımı toplam 15 milyar TL'sıdır. Son kez 1980 yılında petrol aramalarına 4.4 milyar TL'lık ödenek ayrılmıştır. Oysa yalnız 1980 yılında petrol dışalımına yapılan harcama 180 milyar TL'sını aşkın düzeydedir. Kısacası petrol arama harcamaları devletin üstesinden gelemeyeceği büyüklükte değildir.

Planlı biçimde artırılması gereken petrol aramalarında, en gelişmiş teknoloji kullanılsa bile, petrol üretimi kısa sürede artırılamaz. Petrol aramaları için TPAO'nun elinde önemli birikim ve teknoloji olduğu yadsınamaz. Gelişmiş ülkelerde örnekleri görülen biçimde ve 1978/1979 döneminde başlatılan çalışmalarla beş bin metreyi aşan derin sondajlara girişilmiştir. Yabancı teknolojiden yararlanmak gerektiğinde de, yabancı şirketlere petrol alanlarında sahiplik vermenin gerekmediği 1978/1979 döneminde, TPAO ile İsveç firması SALEN arasında yapılan anlaşmayla kanıtlanmıştır. Şimdi bu anlaşma nedeniyle SALEN, sismik etüdlerin ardından İskenderun Körfezinde iki kuyu açmaya girişmiştir. Bu kuyulardan petrol çıkarsa, SALEN'e hizmetinin karşılığı petrolle ödenecektir, ama çıkmazsa hiçbir şey verilmeyecektir ve her koşulda petrol TPAO'nun olacaktır.

Ekonomiyi Friedmancı kapitalist sisteme tutsak yapmayı amaçlayan 24 Ocak 1980 tarihli kararların petrolle ilgili olanı, TPAO'nun ruhsatlı alanlarına uluslararası tekellerin ve yerli özel sektörün ortak olabilmesi için, TPAO'ya duyuruda bulunma yani "ortak arıyorum" diye gazetelere ilan verme yükümlülüğü bile getiriyordu. Yerli ve yabancı özel petrol ortaklıklarına tanınan yeni ayrıcalıklar arasında, çıkaracakları petrolün yüzde 35'ini dışsatıma sunma, kazanacakları dövizi serbestçe kullanma, Türkiye'den sağacakları petrolü yine Türkiye'ye dış piyasa fiyatından satma gibi yargılar da yer alıyordu.

Yeni petrol düzenini oluşturması öngörülen ve Petrol Aramaları Hakkındaki Karar adını taşıyan, yukarıda tanıtılan kararname nedeniyle, TPAO'nun yeni bir ruhsat istemi gözü kapalı geri çevrilebilmiş, bu ruhsat yasalara aykırı biçimde Shell'e verilerek, yönetimsel skandal da yaratılmıştır. Ayrıca kararname de yeterli bulunmayarak, bunun yasaya dönüştürülmesi için çalışmalar yapılıyor. İstekler bununla da kalmayarak, kamu petrol kesimini holdingleştirilirken, rafinericilik ve petrol ürünleri pazarlaması gibi kazançlı alanları olabildiğince özel sermayeye bırakma tasarıları da vardır. Sonra da 'yabancı şirketler Türkiye'nin petrol sektörünü kalkındırıyor" diyeceklerdir, ama yabancılar kâr toplarken, kazancı az riski çok petrol sondajcılığını yine kamu kesimi yürütecektir. Devlet hazinesinden yerli ve yabancı özel sermayeye kaynak aktarılacaktır.

ÖNERİLER

Türkiye'nin tüm kamu petrol kesimi yeni bir düzenlemeyle kurulacak "Ulusal Petrol Örgütü"nün çatısı altında toplanmalı, ülkemizin kara ve deniz alanları tek bir ruhsat yapılarak, arama ve işletme hakkı yalnızca Ulusal Petrol Örgütü"müze verilmelidir. Arama yatırımlarındaki öncelik sıralaması gözönünde tutularak, ikinci derecede umutlu alanlarda, ulusal çıkarlarımız korunmak ve yeni bir üretim—paylaşım modeli oluşturulmak koşuluyla, Ulusal Petrol Örgütü ile yapılacak anlaşmalar kapsamında yabancı kuruluşlardan da yararlanılmalıdır. Rafinericilik ve petrol ürünleri dağıtımı ile pazarlaması ise yerli ve yabancı özel sermayeye bırakılmamalıdır.

Kısacası petrolün aranması, üretimi, arıtımı ve akaryakıt dağıtımı yalnızca Ulusal Petrol Örgütü'nün eline ve denetimine verilmelidir. Yerli ve yabancı özel petrol şirketlerine dün Max Ball petrolcülerinin, bugün de Freidman ekonomistlerinin istedikleri biçimde olanaklar tanınmamalıdır. •

ÖZERKLİK ÜZERİNE

ORUÇ ARUOBA

- **Türkiye'de 1961 Anayasa koyucularının, 1950-60 dönemindeki baskıcılık yüzünden doğan, özgürlüklerle ilgili kaygılar sonucu, buldukları çözüm özerkliğe yönelmişti.**
- **Gerçek bir demokrasi, kurumların özerkliklerinden gelen güçle ayakta durabilir.**

Doğru, hem kendinin hem yanlışın ölçüsüdür.
SPİNOZA

1961 Anayasasıyla Türkiye'nin toplum yaşamına giren, bu Anayasayla çeşitli devlet kurumlarına tanınan özerklik, kendisini belirleyen Anayasa ile birlikte değişiklikler, yeniden-biçimlendirmeler bekleyedursun, Anayasa değişikliklerinden önce (bir 'kurucu meclis'in oluşturulmasından önce) bu kurumları ilgilendiren ve belirleyen yeni yasaların çıkarılması söz konusu oldukca, özerkliğin kendisi de bir tartışma konusu olacağa benzer. Burada, böyle bir tartışmaya katkısı olur düşüncesiyle, bazı noktalar belirtmeğe çalışıyoruz. Hareket noktamız da, bugün daha çok bir hukuk kavramı olarak görülen "özerkliğin" asıl ana-kucağı olan felsefe: "Özerklik" —birçok (belki de bütün) 'dişe dokunur' hukuk kavram(lar)ı gibi— hukuğa felsefenin armağan ettiği bir kavramdır.

Dilsel bakımdan, Grekçe aslındaki ek-kök bağlantasının Türkçe'ye aktarılmış biçiminde de görüldüğü gibi, "kendinden-yasayıcılık" anlamına gelir: "özünden-erklik" Osmanlıca'daki "muhtariyet" de, "kendi-kendine-egemenlik" gibi yakın, ama (belki de tarihsel nedenlerle) Batı kaynaklı anlamın tam gücüne ulaşmayan bir anlam dilegetiriyor. Karşıt kavram olan "yaderklik" ise, "başkasının-yasayıcılığı-altında-durma" gibi bir anlama geliyor; akla gelen Osmanlıca "gayri-ihtiyarı" ise "istemeden", "kendi isteği olmadan" demek.

Kavramın felsefede geçirdiği serüvenin bir doruğunda Kant durur. Kant, geleneksel "isteme özgürlüğü" sorununu bu kavramla çözer: Hem özgür, hem de başı-boş olmayan, gelişigüzel olmayan bir eylem, kendine-yasa-koyuculuk yoluyla olanaklıdır. Serüvenin karşıt doruk noktası ise Hegel'dir: Özgürlük, ancak, kendi dışında oluşmuş kaçınılmaz yasalılıklara tam bir boyuneğmeyle olanaklıdır. Konunun 'felsefi' tartışmasını bir yana bırakırken, şunu belirtelim: Tarih içinde, genel çizgileriyle 'özgürlükcü' hukuk/toplum düzenleme ülküleri Kant'tan, 'mutlakiyetci' düzenleme ülküleri ise Hegel'den esinlenmiştir.

Yüzyılımızda, Faşizm ve Stalinizm'den sonra, "mutlak devletçilik" yolunun varabileceği nokta açıkca ortaya çıkınca, yeni düzenlemeler, gittikçe sık bir biçimde, özerklik düşüncesine başvurmağa başladı. 1945 sonrası düzenlenen Batı anayasalarında bu açıkca görünür. İçinde yaşadığımız günlerde de, doğu tipi mutlakiyetçilik içinde görünen hareketler, örneğin Polonya'da merkeziyetçi devlete rağmen kurulan bağımsız sendikalar, aynı yönelimi gösteriyor.

Türkiye'de de 1961 Anayasa koyucularının, 1950-60 dönemindeki baskıcılık yüzünden doğan, özgürlüklerle ilgili kaygılar sonucu, buldukları çözüm özerkliğe yönelmişti. Bugün ise, aynı özgürlüklerin sözde 'kötüye' kullanılmaları sonucu, Türkiye yeni bir anayasaya yönelirken, yeni düzenlemelerde özerkliğe karşı eğilimlerin ağır basacağı anlaşılıyor.

Biz burada 'somut' tarihsel koşulların tartışmasına girecek değiliz. Başlangıç noktamız felsefe olduğuna göre, ona yaraşır bir 'soyutluk'la, yazımız, yalnızca bir kavram irdelemesi biçiminde yürüyecek. Ama, sonuç olarak, özerklik yanlısı bir görüş oluşturmağa çalışacağız.

Özerkliğe niçin gerek olsun toplum yaşamında?

Bu soruya, özerkliğe gereksinme duyulan alanları, yani, bilgi ve düşünce alanlarını ele alarak girelim. Burada, özerkliğin toplum işlerinde söz konusu olduğu alanların, bilginin ve düşüncenin üretildiği ve iletildiği alanlar olduğu çıkıyor. Bu alanlarda iş gören kurumlar arasında, Üniversiteleri, Dil Kurumu, Tarih Kurumu, İstatistik Enstitüsü vb. gibi araştırma ve bilgi yayma kurumlarını, Radyo-Televizyon gibi kitle haberleşme kurumlarını, ve en genel çerçevesiyle basını sayabiliriz. Bunlardan, dolaysız olarak devlet kurumu olmayanlarını (gazeteler, özel haber ajansları, dernek niteliğindeki kurumlar) bir kenara bırakabiliriz, çünkü bunlar üzerinde bir devlet kurumunda olabileceği gibi, doğrudan doğruya siyasal iktidarın denetimi söz konusu olmadığından (tabii, basın özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü gibi özgürlükler olduğu sürece), bunlar için özerkliğin sağlayabileceğini, bağımsızlıkları sağlayabilir. Demek ki özerklik, devletin siyasal iktidarca (dar çerçevede hükümetçe, geniş çevçevede iktidarda bulunan siyasal parti ya da partilerce) yönetilmesinin çerçevesine giren kurumlar için söz konusudur. Özerklikten beklenen de, en geniş anlamıyla, bu kurumları siyaset dışı tutmağa yaramasıdır.

KURUMLAR VE SİYASET

Bu kurumların siyaset dışı tutulmaları niçin gerekli sayılır?

Bu soruya da, siyaset dışı tutulmadıklarında ne olduğuna örnekler vererek girelim: Almanya'da Nazi döneminin "Propaganda Bakanlığı", SSCB'nde Stalin döneminin "Bilim Akademileri" ABD'nde McCarthy döneminin "Üniversiteler"i. Bu tarihsel örneklerin ortak özelliği, **yalanın kurumlaştırılması, bilginin siyasallaştırılması, düşüncenin yandaşlaştırılmasıdır.** Bilgi ve düşünce hizmete koşulmuştur: Bir dünyagörüşünün, bir politikanın, bir çıkarın hizmetine.

Bu durum, herşeyden önce, bilginin kendi yapısına aykırıdır: Bilgi, ancak bir özgür tartışma ortamında üretilebiliyorsa, ancak açık bir eleşti-

ri süzgecinden geçebiliyorsa, bilgi olarak çıkabilir ortaya. Oysa, bilgiyi yandaşlaştırmağa, siyasallaştırmağa çalışan tutumun ilk bozduğu, engellediği şey, bu tartışma ve eleştiri ortamıdır. Böylelikle, daha başından kendi kuyusunu kazar: Kendisini savunacağını, temellendireceğini umduğu bilgiyi kendisi bozar, kanı, inanç durumuna sokar. Kanılar ile inançlar ise zaten hep yanlıdır. Böylelikle, böyle tutumlar, bilgiden edinmeğe çalıştıkları yansızlık görüntüsünü hemen yitirirler. Nitekim, tarihin akışı içinde, kendilerinden sonra gelen ve bir ölçüde yansız olabilen bakışlar, bu tutumların yanlılığını hemen görürler, lânetlerler. Bütün inandırma çabalarına, bütün saklama çabalarına karşın, yukarıda verdiğimiz üç örnekte de böyle olmuştur. Bilgi, kendisine takılan her yalan boyunduruğunu eninde sonunda kırar, açar.

Öte yandan, insan işlerinde, toplum işlerinde sağlam bilgi yerine kanı ve inançlara, yan tutan düşüncelere dayanan bir tutum, kaçınılmazca, haksız, insanlık-dışı bir yola girer; bu yolun sonunda ise kan vardır. Yalan, kaçınılmazca, cinayet işler. Çünkü hak, ancak bilgiye dayanıyorsa haktır; insanca olan herşey, ancak doğrular üzerine kurulabilir. "Haklı" ile "doğru"nun neredeyse aynı anlama gelmesi boşuna değildir. Bir mahkemede yanlışlar nasıl suçsuzların haksızlığa uğramasına yol açarsa, daha geniş alanda, toplum işlerinde de doğru bilgilere dayanmayan —en azından dayanmağa çalışmayan— bir tutum, ister istemez harcanmalara yol açar.

TEK DOĞRU(!)

Buna dayanarak, şöyle düşünülebilir: Denebilir ki "tek doğruyu bulabilirsem, tartışmayı, eleştiriyi bir kenara bırakıp, işleri daha çabuk, daha iyi görebilirim." Bu, temelinden çürük bir düşüncedir. Çünkü bilgi, kendisini tek doğru saymağa başladığı anda, bilgi olmaktan çıkar. Bilgi tarihi, "tek doğru benim" demeğe başlamış bilgi sistemlerinin yıkıntılarıyla doludur. Kendini tek doğru saymağa başlamış bir sistem, yapabileceğinin sınırına ulaşmış, tükenmiş demektir; bu noktada da yobazlaşma başlar. Oysa bilgi tarihi, sonu olmayan bir akıştır, dur-durak tanımayan bir ilerlemedir. Bu yol üstünde varılan her nokta, daha ileriye gideceklerin yolunu açar; dayanılan her duvar, geleceğe açılacak bir kapıdır. Ancak bu yol açıcılığı başarabilen bilgi, sahici bilgidir; ancak başka bilgilere kapı olabilen bilgi, bilgi olma işlevini yerine getirebilir. Bilgi yolunun son durağı yoktur, çıkmaz sokağı yoktur. Bilgiye bir son durak bulmağa çalışan tutum ise, onu kendi çıkmaz sokağına sokar —farkında değildir ki asıl çıkmaza giren, kendisidir. Kendini tek doğru sayan bilgi, kanıya dönüşür, yobazlaşır, zorbalaşır; ama sonunda yeni bilgiye yenik düşer, yıkılır, kırılır, geride kalır. Kapı olmak istemeyen duvar, yıkılmağa mahkumdur.

Bu süreci, bilgi tarihinde olduğu kadar, siyasal tarihte de görebiliriz. Tarih boyunca, kendinden sonraki gelişmelere olanak tanıyan, olanak hazırlayan tutumlardan kaynaklanan siyasal olaylar, kendilerinden sonra şükranla anılmış; buna karşılık, 'en son' sistem, 'en iyi' sistem olmağa çalışan, kendini kıpırdatılamaz biçimde yerleştirmeğe çalışan, böylelikle de gelişmeyi durduran, geleceğe açılmayan siyasal tutumlardan kaynaklanan olaylar, tarihe kara sayfalar olarak geçmiştir. Bunun en son örneğini, yarım yüzyılı aşkın Franco yönetiminin, Avrupa'nın bu en 'köklü' diktatörlüğünün çöküp yıkılmasında, yerini demokrasiye bırakmak zorunda kalışında gördük. Bu dönemin ürettiği kafa tipinin artığı, parlamento baskıncısı, eli tabancalı eşkiya da, bütün dünyanın gözleri önünde, haklılığın, doğruluğun gücüyle karşısına dikilen yaşlı parlamento başkanının yiğit tutumu önünde, zavallılaştı, hiçleşti...

Aynı çerçeve içinde, düşüncenin durumuna baktığımızda, düşüncelerle ilgili, düşüncelerin üretildiği, iletildiği, yayıldığı kurumlar için özerkliğin gerekliği daha da belirginleşiyor: Düşünce için, hele siyasal düşünce için, 'en doğrusu', 'en iyisi' diye birşey söz konusu olamaz. Hem de, düşünce için, bilgide söz konusu olabilen, belirli bir dönemde, bir bilginin o dönem için 'en' doğru olması gibi bir durum bile söz konusu değildir; çünkü, siyasal yaşamda, topluma belirli bir gelişme, değişme yönü vermek isteyen, birbirlerine "sen yanlışsın, ben doğruyum" diyen birden fazla düşünce vardır herzaman, olması da gereklidir. Bunlardan hiçbiri, düşünce olarak, ötekilerden 'daha doğru' değildir. Toplumun hangi yönde geliştirilmesi, değiştirilmesi gerektiği konusunda yanılmazca doğru olabilecek bir düşünme biçimi olamaz. Bu, 'bilimsel temellilik' savlarıyla ortaya çıkan iktisat görüşleri için bile (hatta belki en çok onlar için) böyledir. Örneğin, enflasyonla savaşmanın 'tek' ya da 'en iyi' yolu hangisidir —para arzını kısmak mı?— mal arzını artırmak mı?— üretimi artırmak mı?— tüketimi kısmak mı?— ihracatı artırmak mı?— tasarrufa özendirmek mi?— yatırımları kısmak mı?— Hatta hatta, acaba enflasyonla savaşmak 'iyi' mi? İktisadı büyüme oranı düşmediği sürece, enflasyona da evet denilemez mi?— Bütün bunlara bir yanıt verebilmek, toplumun hangi yönde değiştirilmesinin **istendiğine** dayanır, hangi yönde değiştirilmesinin **gerektiğine** değil; çünkü böyle bir 'gereklik' yoktur.

HAYATİ ÖNEM

Bütün demokratik mekanizmalar da buna dayanır: Topluma verilmesi 'gereken' tek bir yön bulunmadığından, bu konuda çeşitli düşüncelerin açıkça ve açıkta tartışılmasına bu yüzden gerek duyulur; her vatandaş ölçüp-biçip, görüp-düşünüp, kendi oyunu belirlesin; böylelikle de toplumun yönlendirilmesinde, çeşitli ağırlıklı düşünceler, kendi ağırlıklarınca temsil edilebilsin.

İşte, böyle bir ortamda gelişebilecek demokrasi için, bilginin ve düşüncenin özerkliği, hayatı önem taşır. Gerçek bir demokrasi, herşeyin, ama herşeyin, açıkça ortaya konabildiği, tartışılabildiği bir ortam gerektirdiğine göre, bütün bu tartışmaların üzerinde yürütülebileceği sağlam bir bilgi üretimi, bu bilgilerin sağlıklı bir biçimde yayılabileceği bir bilgi iletme temeli, ve bütün bunların da çeşitli açılardan ele alınabileceği, yorumlanabileceği bir düşünce temeli gerekir.

Gerçek bir demokrasi, ancak bu temel üzerinde, bu temeli oluşturacak kurumların özerkliklerinden gelen güçle ayakta durabilir. Bu özerklik ve onun sağlayacağı özgürlük ortamı güçsüzleşirse, tek yanlı çıkarlara dayalı, tek yanlı düşüncelere dayalı, "tek ben" diyen siyasal eğilimler meydanı boş bulur, birbirleriyle itişmeğe, boğazlaşmağa başlar, siyasetin soğukkanlı tartışma alanı sıcak kana bulanır. — 'Tek yol'lardan az mı çektik şimdiye dek?... ●

FELSEFE

DOSTLUK ÜSTÜNE

NECLA ARAT

- **İnsan sevgisi ve dostluk unutulduğu, bazılarınca yitirildiği, kimilerince de hiç sahip olunmadığı için, dünyamız tedirgindir, bunalımlıdır, çalkantılarla sarsılmaktadır.**
- **Uluslararası boyutlara ulaşmış terörü ve anarşiyi güç kullanarak bir ölçüde bastırabilmek, giderek yenmek olasıdır belki. Ama, insanların ve toplumların ruhlarındaki ve kurumlarındaki terör ve anarşiyi söküp atmadan sağlıklı insanlara ve bu gibilerin oluşturacağı sağlıklı toplumlara ulaşmak olası mıdır?**

SEVGİLERİN, dostlukların, iyiliklerin ve insana saygının giderek ortadan kalktığını her geçen gün biraz daha iyi anladığımız bir tedirginlik ve karamsarlık yüzyılı olan çağımızda antikitenin ve 18'inci yüzyılın romantizmi ile dostluk üstüne yazmak niye diye sorulabilir.

W. James'in **Pragmacılık** adlı ünlü yapıtında "**ter ve kirin gerçek dünyası**" diye betimlediği dünyamız eğer gerçekten tüm insansal değerlere, sevgiye, dostluğa, insan saygısına sırt çevirmişse; salt ter ve kirin, kaba gücün egemen olduğu bir dünya ise, bu dünyadan artık "**insansal bir dünya**" olarak sözedemeyiz. Böyle bir dünya, Hobbes'un türdeşlerinin kurdu olarak gördüğü "**kurt**" insanının, "**insanlar arasında sevgi, saygı, dostluk yoktur; yalnızca çıkar ilişkileri vardır**" felsefesini savunan insanlıklarından soyutlanmış, kendilerine ve türdeşlerine yabancılaşmış, yozlaşmış, düşmanlaşmış, tinsel yönden sağlıksız insanların dünyasıdır.

Oysa gerçekte sevgi ve dostlukları yaratan, bu sağlıksız felsefeyi savunanların öne sürdükleri gibi, çıkar elde etme ya da çıkarlarından olma korkusu değil, duygu ve düşünce birliği, karşılıklı güven ve özveridir. Çünkü, dost her türlü kaygının, çıkarların çok üstünde, gerektiğinde uğruna kendimizi rahatlıkla feda edebildiğimiz; herkesin onu bırakıp gittiği yerde yanında kalabildiğimiz varlıktır.

Cicero haklı olarak dostluğu "**iki ayrı bedendeki tek ruh**" diye betimliyordu. Çünkü. dost, bizim dışımızda biri, bir başkasıdır ama aynı zamanda ta içimizde, her zaman yanıbaşımızda olan; dünyamıza tad, yüreğimize sıcaklık, yaşamımıza sevinç katan kişidir. Epicuros aforizmalarından birinde "**Yüce bir ruh herşeyden fazla bilgelik ve dostluğa değer verir. Bunlar, biri ölümlü, öteki ölümsüz iki iyiliktir**" derken **dostluğu** bilgeliğin de üstünde ölümsüz bir değer olarak kabul ediyordu.

Genelde yüzyılımız özelde ise toplumumuz insanının biraz alayla gülümseyerek yalnızca düş, ütopya ya da romantizm diye adlandırdığı gerçek insan sevgisi ve dostluk unutulduğu, bazılarınca yitirildiği, kimilerince de hiç sahip olunmadığı için, dünyamız tedirgindir, bunalımlıdır, çalkantılarla sarsılmaktadır.

Uluslararası boyutlara ulaşmış terörü ve anarşiyi güç kullanarak alınacak önlemlerle bir ölçüde bastırabilmek, giderek yenmek olasıdır belki. Ama, en güzel, en temel değerlerini yitirmiş olan insanların ve toplumların ruhlarındaki ve kurumlarındaki terör ve anarşiyi söküp atmadan sağlıklı insanlara ve bu gibilerin oluşturacağı sağlıklı toplumlara ulaşmak olası mıdır?

Yüzyılımızın özgür insanı esenliğe kavuşmak istiyorsa, değer maskelerinin ardındaki gerçeği açıklamak yiğitliğini göstermesi, insan ilişkilerinde sevgi ve içtenliğe herşeyden çok yer vermesi gerekmektedir. Ama bu, öylesine kolay bir iş değil. Nitekim, uygarlık tarihinin başlangıçlarından beri gerçek anlamında "insanın" aranması ve halâ aranıyor olması işin güçlüğünü kanıtlıyor.

İlk Kyniklerden ünlü Diogenes'in güpegündüz sokaklarda fenerle dolaşıp bunun nedenini kendisine soranlara "İnsan arıyorum" demesi, Pir Sultan Abdal'ın:

"Bozuk şu cihanın pergeri bozuk
Yazıktır şu geçen ömüre yazık
Tükendi daneler kalmadı azık
Bir dost bulamadım gün akşam oldu"

dizelerinden yükselen yakınma bizleri umutsuzluğa düşürmemeli. Çünkü, umutsuzluk, suskunluk, edilgenlik gerçek "insanın" özüne aykırı olan durumlardır. "Gerçek insan yaşamının umutsuzluğun öte yanından başladığını" (Bkz. J.P. Sartre, **Sinekler**) ise hiç mi hiç unutmamak gerekir. ●

RADYO–TELEVIZYON

GELENEKSEL YAYIN TEKELLERİNİN SONU MU?

ERTUĞRUL ÖZKÖK

- **Avrupa'nın bir çok yerinde küçük özel radyo istasyonları mantar gibi çoğalıyor. Geleneksel yayın tekellerinin bu yollarla sarsılması gelecekte ne gibi gelişmelere yol açacak?**
- **"Özgür radyolar" gerçekten çeşitli gruplara radyolarda söz hakkı mı sağlayacak, yoksa sermaye çevrelerinin elinde yeni bir pazar haline mi dönüşecek?**

İKİ plakçalar, bir ses kayıt aygıtı, bir kaç amplifikatör, küçük bir taşınabilir verici, bir kaç plak, ses bandı, mikrofon... Bir radyo istasyonu kurmak için yeterli araç ve gereç bunlar. Biraz cesaret ve yetenek ile yayına başlamamanız için hiç bir neden yok... Tabii yasalar buna el veriyorsa, ya da yasaların boşluğunu yakalayabilmişseniz.

1950 yıllarının sonunda transistörlerin bulunmasından bu yana belki de radyo en önemli gelişmelerinden birine hazırlanıyor. İtalya'da, Fransa'da ve Avrupa'nın başka öteki köşelerinde küçük özel radyo istasyonları birbiri ardından yayına başlıyorlar. Daha şimdiden Fransa'da 100'ü aşkın küçük radyo istasyonu yayınını sürdürüyor. Yalnızca Paris çevresinde bunlardan 40 tanesi hergün PTT'nin parazit aygıtları ile sürekli bir saklambaç oyununda. Fransa'da yasalar özel radyo yayıncılığına izin vermemekle birlikte bu radyoların sayısı durmadan artıyor.

SÖZ HAKKI İSTİYORUZ

Kimler var bu küçük özel radyo istasyonlarının ardında? Bunları genel bir kategori altında toplama olanağı yok. Çünkü bölgelerinde nükleer santral yapılmasına karşı çıkan ekolojist gruplardan, pop müziğin yalnızca bir türüne ilgi duyan küçük beğeni gruplarına kadar her türden görüş bu tür radyoları mantar gibi Avrupa'nın her yerinde çoğaltan motifler arasında bulunuyor. "Kamusal radyo televizyon devlete hakim olan güçlerin elinde. Buralarda bize söz hakkı tanınmıyor. Biz de kendi radyomuzu kuruyoruz" biçiminde özetlenebilecek sözler en yaygın gerekçeler arasında bulunuyor.

Mitterand'ın Yeni İletişim Bakanının önündeki iki önemli dosyadan biri Devlet Radyo ve Televizyonundaki Giscard yanlısı elemanların tutumu ise, ikincisi de mantar gibi çoğalan bu "özgür radyolar". İletişim Bakanı Georges Fillioud'un oğlu da böyle radyolardan birisinde çalışıyor.

SOSYALİSTLERİN SÖZÜ

Fransız sosyalistlerini özgür radyolarla böylesine ilgilenmeye iten birden çok neden var. Yayıncılık konusunda Fransa'da da Türkiye'dekine benzer bir tekel söz konusu ise de, Fransız Sosyalist Partisi özgür radyolar konusunda yumuşak, hatta olumlu bir tavıra sahip. Nitekim Mitterand'ın İletişim Bakanının ilk girişimlerinden birisi Adalet Bakanlığından bu tür radyolara karşı açılan davaların durdurulmasını istemek oldu. Bunun çok anlaşılabilir nedenlerinden birisi de hakkında dava açılan kişiler arasında François Mitterand'ın da bulunması.

Bir kaç elektronik gereç, biraz cesaret ve yetenek. Radyo yayıncılığına başlamak için yeterli...

Geçtiğimiz yıl Fransız Sosyalist Partisi kamu nitelikli yayın kuruluşlarının aşırı Giscard yanlı tutumlarını kınamak icin "Radio-Riposte" (karşı radyo) adını verdiği bir istasyondan yayına başlamış ve bu radyonun binaları polis tarafından boşaltılmıştı. Boşaltma sırasında bazı sosyalist yöneticilerle polis arasında itişmeye varan tartışmalar da olmuştu. Bu yüzden özgür radyolar konusu Mitterand'ın seçim konuşmalarında da sık sık dile getirilmiş ve açıklanan programda yer almıştı.

Sosyalistlerin yanı sıra komünistler de radyo savaşından uzak kalmıyorlar. Fransa'nın daha çok komünistlere yakın sendikası C.G.T, 1979 yılından bu yana bu tür radyolara sahip. Bu arada geleneksel din çevreleri de bir yanından devreye girmiş durumdalar. Geleneksel Hristiyan değerleri savunduğunu öne süren Lumiere—IOI adlı bir radyo Paris ve banliyölerinde dinlenmekte.

Tüm gelişmeler kuşkusuz bir çok soruyu akla getiriyor. Avrupa'daki geleneksel kamu yayıncılığı giderek tarihe mi karışıyor? Gerçekten de üzerinde uzun uzun düşünülmesi, tartışılması ve gelecek için tavır alınması gereken bir soru bu.

BÜYÜK İKİLEM

Avrupa'da bir çok insan bu konuda büyük bir ikilemi yaşıyor şu sıralarda. Bir yanda özellikle ilerici çevrelerin yıllardan beri savunduğu kamu yayıncılığı, öte yanda kamu nitelikli yayın kuruluşlarının Giscard d'Estaing döneminde olduğu gibi aşırı bir biçimde hükümet yanlısı amaçlar için kullanılması. Buna bakarak kamu tekelinin kırılması gerektiğini savunursanız, bu kez karşınıza sermaye çevrelerinin kısa zamanda özel yayıncılığı eline geçirerek başka yanlara çekme riski çıkıyor. Bu büyük ikilem nasıl aşılacaktır?

Fransız sosyalistlerinin şimdilik buldukları yol, ancak küçük çaplı istasyonlara izin verme biçiminde. Bu radyolara ancak 30 kilometrelik bir alan içinde yayın yapma olanağı tanınması düşünülüyor. Ayrıca saat başına yalnızca 5 dakikalık reklam alabilecekler. Bu arada yerel yönetimlerin de bu radyolarla işbirliği yapması planlanıyor. Böylece "özgür radyolara" kenarından da olsa kamusal bir renk katmanın yolları araştırılıyor.

Kuşkusuz Türkiye açısından böyle bir sorun henüz gündeme gelmedi. Ama radyo ve televizyon konusunda yayın tekelinin yakın bir gelecekte bazı yerlerinden delinmesi riski de yok değil. Örneğin video klüpleri aracılığıyla televizyon tekeli daha şimdiden yeni bir rakip karşısında kalmıştır. Ayrıca Arayış'ın 16'ıncı sayısında haberi verilen Yeni Telsiz Yasasının da radyo yayıncılığına ne gibi bir yön vereceği tartışılıyor.

Radyo, haber ve müzik konusunda halen en geçerli ve dinamik haleşme aracıdır. Transistörün bulunmasıyla evlerin köşesinde bir mobilya olmaktan kurtulmuş ve taşınabilir bir iletişim aracı haline dönüşmüştür. Avrupa'daki bu gelişme radyoculuğa yeni bir soluk mu getirecek, yoksa sermaye çevrelerine yeni pazarlar mı açacak? Şimdilik ağır basan olasılık daha çok ikincisi gibi örgünüyor. ●

Ali Hikmet Varlık için..

FİKRET OTYAM

BALIKESİR damgalı bir alındı geçse elime, bu ya Cahit Albayrak kadim dosttandır ya da Ali Hikmet Varlık'tan.

Eğer gelen zarf Ali Hikmet Varlık'tansa, açmadan bilirim içindekileri, bu yüzdeyüz, bir fotoğraf sergisi açacağı duyurusudur. Salonda, köy duvarlarında, yani yapıtlarını insanın gönlüne, gözüne sokma uğraşısıdır, çoğu kez ayaklarına giderek, sanatını, alın terini, emeğini, göz nurunu o çok sevdiğine inandığım fotoğraf sanatını yeniden sunmanın bir duyurusudur, Balıkesir'in kimbilir neresinde? Dediğim gibi büyük salonlardan daha çok, halk yığınlarının ayağına giderek, basılı olsun, basılı olmasın fotoğraf sanatını insanlara sevdirme uğraşısının haberidir zarftan çıkan. Renkli dia gösterileriyle de halka birşeyler verebilmek, köy evlerinin duvarlarına astığı basılı fotoğraflarla birşeyler verebilmek insanlara, az şey midir bu? Yılmadan, usanmadan üstelik pahalı bir uğraş olan, hele hele son zamanlarda daha da zorlaşan fotoğrafa, yılmadan usanmadan böylesine gönül bağlamanın adına, verdiği uğraş yönünden "saygı" denir, "sevgi" denir, bunu çok iyi uygulayanlar arasında bir isimdir benim için Ali Hikmet Varlık, nice fotoğraf çeken kişide az olan bir üstünlüğüdür bu, Ali Hikmet Varlık'ın. Nereye bakmasını bilen, nereye bakılması gerektiğini, objektifini nereye çevirmesini bilen, bunu kanıtlamış bir fotoğraf ustasıdır bana göre.

Her gönderdiği zarfı açarken fotoğraf sanatına böylesine gönül vermiş, içiçe olmuş bu insana hep saygı duymuşumdur, bu sözlerimle O'nu övmüyorum, bir gerçeği vurguluyorum.

Elleri, gönlü dert görmeye.

IŞITMAN'ın Ankara'da sergilediği "Doğa ve Kar" fotoğrafları ilgi topladı.

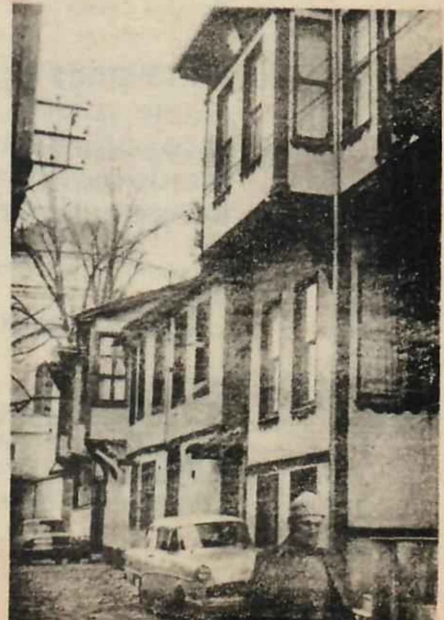
Psikolog Işıtman'ın fotoğraf sergisi

ANKARA Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Psikologlarından Alanur Işıtman Doğa ve Kar konulu fotoğraflarını Ankara Sanatsevenler Derneği'nde sergiledi.

21 Haziran'da sona eren sergi Ankaralılarca büyük bir ilgi gördü.

Alanur Işıtman, 1979 Dünya Çocuk Yılı nedeniyle sanatçı Mukadder Giray'la birlikte bir fotoğraf sergisi daha açmıştı. Bu sergide, Alanur Işıtman ve Mukadder Giray Atatürk Çocuk Bakım Yurdu'ndaki yaşantıyı sergilemişlerdi. Sanatçılar, bu sergiden elde ettikleri geliri tümüyle Yuva'daki çocuklar için bırakmışlardı.

Alanur Işıtman, Doğa ve Kar konulu fotoğraf sergisini önümüzdeki günlerde, başka kentlerde de sergileyecek. Ayrıca, sanatçı Işıtman "Doğa ve İnsan" konulu bir fotoğraf sergisi açmaya da hazırlanıyor.

Alanur Işıtman önümüzdeki günlerde "Doğa ve İnsan" konulu bir sergi açacak.